

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU (HUKUK FELSEFESİ VE SOSYOLOJİSİ)
ANABİLİM DALI

KADIN SEKS İŞÇİLİĞİNİN HUKUKİ MEVZUAT ÇERÇEVESİNDE
İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Sabriye Dilek DEMİR

Ankara- 2009

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU (HUKUK FELSEFESİ VE SOSYOLOJİSİ)
ANABİLİM DALI

KADIN SEKS İŞÇİLİĞİNİN HUKUKİ MEVZUAT ÇERÇEVESİNDE
İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Sabriye Dilek DEMİR

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Gülriz UYGUR

Ankara- 2009

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU (HUKUK FELSEFESİ VE SOSYOLOJİSİ)
ANABİLİM DALI

KADIN SEKS İŞÇİLİĞİNİN HUKUKİ MEVZUAT ÇERÇEVESİNDE
İNCELENMESİ

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Gülriz UYGUR

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

Doç. Dr. Gülriz UYGUR

.....

Prof. Dr. Ülker GÜRKAN

.....

Yard. Doç Dr. Saim ÜYE

.....

Tez Sınavı Tarihi .....

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
KISALTMALAR	IV
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE KADIN SEKS İŞÇİLİĞİNE YÖNELİK FEMİNİST YAKLAŞIMLAR	4
---	---

I. KÜRESEL SEKS ENDÜSTRİSİ VE FUHUŞ SEKTÖRÜ..... 4

A. Ataerkil ve Kapitalist Sistem İşbirliği Sonucu Bir Sektör Olarak Seks 4

1. Ataerkil ve Kapitalist Sistem Arasındaki İlişki 5

2. Küresel Seks Endüstrisi 8

B. Fuhuş Sektörü 11

II. KADIN SEKS İŞÇİLİĞİNE YÖNELİK FEMİNİST YAKLAŞIMLAR 14

A. Radikal Feminizmin Kadın Seks İşçiliğine Yönelik Yaklaşımı..... 14

1. Radikal Feminizmin Cinsellik Kuramı 15

a. “Kadın” ve “Erkek” Kurgusu 15

b. Toplumsal Cinsiyet İlişkileri 23

c. Cinsellik 29

2. Ataerkil Sistemin Bir Kurumu Olarak “Fahişelik” 34

B. Seks İşçisi Taraftarı Feminizmin Kadın Seks İşçiliğine

Yönelik Yaklaşımı..... 41

III. KADIN SEKS İŞÇİLİĞİNE YAKLAŞIMLARA YÖNELİK ELEŞTİRİLER.....	45
---	-----------

İKİNCİ BÖLÜM

KADIN BAKIŞ AÇISI ÇERÇEVESİNDE KADIN SEKS İŞÇİLİĞİ HAKKINDAKİ HUKUKİ MEVZUATIN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	50
--	-----------

I. ULUSLARARASI HUKUK BAĞLAMINDA KADIN SEKS İŞÇİLİĞİ.....	50
--	-----------

II. TÜRKİYE’DE TEMEL KANUNLAR VE DİĞER KURALLAR BAKIMINDAN KADIN SEKS İŞÇİLİĞİ	56
---	-----------

1. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 56
2. Türk Ceza Kanunu 59
3. Kabahatler Kanunu 60
4. Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş
Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü 61

SONUÇ.....	68
-------------------	-----------

KAYNAKÇA	72
-----------------------	-----------

ÖZET.....	79
------------------	-----------

ABSTRACT	80
-----------------------	-----------

KISALTMALAR

Bkz.	:Bakınız
Çev.	:Çeviren
Der.	: Derleyen
Ed.	: Editör
s.	: Sayfa
vd.	:Ve devamı
Yay.	:Yayınları
CEDAW	: Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
CETAD	: Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Merkezi
KSSGM	: Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü
KSGM	: Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü

GİRİŞ

Kavramlar kendi başına gerçekliği değiştirmez; ancak gerçekliği algılamamızı etkileyebilir ve bu anlamda gerçekliği inşa edebilirler.¹ Bu düşünceden yola çıkılarak, yaşadığımız dünyayı anlamak ve tanımlamak için ilk önce o dünyanın kavramlarını sorunsallaştırmamız gerekmektedir.

Kavramların sorunsallaştırılması gerekliliğinden hareketle tezin ilk bölümünde, kadın seks işçiliği ile ilgili kavramsal çerçeve çizilmeye çalışılarak, kadın seks işçiliğine yönelik feminist yaklaşımlar ele alındıktan sonra, bu yaklaşımlara yönelik eleştirilere değinilmiştir. Birinci bölümün ilk başlığı altında sorunsallaştırılan küresel seks endüstrisi ve fuhuş sektörü, küreselleşen kapitalist sistem ile ataerkilliğin işbirliği sonucu, kadın bedeninin ve cinselliğinin metalaştırılması, bu metalaştırma sürecinin araçları işlenerek ele alınmıştır. Bu bağlamda, kadın seks işçiliğinin hangi koşullar altında var olduğu açığa çıkarılmaya çalışılmıştır. İkinci başlıkta ise kadın seks işçiliğine yönelik yaklaşımların iki temel karşıt yönelimde belirlediği vurgulanarak, radikal feministlerin ve seks işçisi taraftarı feministlerin bakış açıları yansıtılmaya çalışılmıştır. Bu bölümün sonunda, her iki yaklaşım eleştirel olarak değerlendirilerek, kadın seks işçiliğine yönelik değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Kadın seks işçileri ile ilgili tartışmalar sürerken, ulusal ve uluslararası alanda verilen mücadeleler sonucu, kadın seks işçileri ile ilgili hak ve güvenceler elde edilmeye çalışılmaktadır. Bu bağlamda son bölümde, ataerkil toplum ve kapitalist sisteme karşı girişilmesi gereken mücadele göz ardı edilmeden ve günümüzde önem

---

¹ Kamla Bhasin, Toplumsal Cinsiyet, "Bize Yüklenen Roller", çev.: Kader Ay, Kadınlarla Dayanışma Vakfı Yayınları, İstanbul, 2003, s.58.

kazanan insan hakları, sosyal devlet, kadın-erkek eşitliği kavramları çerçevesinde kadın seks işçileri açısından yasal düzenlemeler değerlendirilmiştir.

Cinselliğin, birçok etkenden etkilenmesine rağmen, yeterince araştırılıp kurumsallaştırılmadığını belirten Dennis Altman'a göre bu etkenler, cinselliğin gitgide daha çok metalaşması bakımından ekonomik, cinselliğe ait farklı imgelerin dünyanın her yanına hızla yayılması bakımından kültürel, cinselliğin ifadesinin olası biçimlerinin belirmesinde devletin koyduğu kuralların çok önemli bir rol oynaması dolayısıyla da politiktir.² Görüldüğü üzere cinsellik tek boyutlu bir kavram olmayıp, yaşamakta olduğumuz kapitalist-ataerkil sistemde, en önemli egemenlik alanı olarak belirmektedir. Bu egemenlik ilişkilerinden çoğunlukla zararlı çıkanlar ise kadınlar olmaktadır. Öyle ki eşitsiz koşullar altında beliren cinsellik, yaşamın içindeki bağımlı olduğu toplumsal alanlardaki ve günlük hayattaki işlevi sonucu cinslerin eşitsizliğinde dinamik bir rol oynamaktadır.³

Eğer kadınlar temel olarak yalnızca kendi deneyimlerinden değil, bu deneyimleri kendi bakışlarıyla gözleme imkanından da yoksun bırakıldıysa, kadının durumunu değiştirebilmek için onu anlamaya çalışan bir cinsellik kuramının öncelikle, deneyimleri de kısıtlayan, kurgulanmış "cinselliği" tanımlayıp eleştirebilmesi gerekmektedir.⁴ Kadınların yaşamında "hayati" bir içeriğe sahip olan cinselliği tanımlayıp eleştirebilme mücadelesinde ise kadın seks işçilerini toplumsal, ekonomik ve politik bağlamda ele alıp sorunsallaştırmak, erkek egemen toplum hakkında bize bilgi verecek ve farklı kadınlık deneyimlerinin, egemen iktidar

---

² Dennis Altman, Küresel Seks, çev.: Serpil Çağlayan, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2003, s. 52.

³ Catharine A. MacKinnon, Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru, çev.: Türkan Yöney, Sabir Yücasoy, Metis Yayınları, İstanbul, 2003, s. 152-153.

⁴ MacKinnon, Feminist..., s. 152

tarafından bir noktada bir şekilde nasıl benzerlik gösterdiği açığa çıkacaktır. Bu bağlamda bütün kadınların koşullarını anlamak açısından seks işçisi kadınların sesleri ve deneyimlerine yer verilmesi oldukça anlamlı ve gereklidir.⁵

İnsanı ve onun toplumsal tarihini sadece kapsadığı ile değil, dışlayıcılığıyla birlikte okumak gerekir; çünkü toplumlar, uluslar, kültürler, toplumsal gruplar ve bireyler “evet” dedikleri kadar, “hayır” dedikleriyle de tanımlanabilir.⁶ Bir çağı, yaşadığımız dünyayı, hayatımıza hakim olan sistemi kavrayıp çözümler üretebilmek için, kadın seks işçilerinin deneyimlerine yer verilerek, bu kadınların daha fazla mağdur olmamaları için acil olarak hak ve güvenceler sunulması; ve daha da önemlisi fuhuşu seçmeden veya seçmeye mecbur kalmadan önce insanca yaşamı sağlayabilecekleri toplumsal ve ekonomik şartların oluşturulması gerekmektedir.

Ataerkil sistemin cinsler arasındaki eşitsizliğe dayanan ilişki yapısına ve kapitalist piyasa sisteminin kadınların emeğini denetleyip sömüren düzenlemelerine karşı ciddi bir mücadeleye girişilmediği, bir başka ifadeyle, kadınları fuhuşa iten ekonomik ve toplumsal koşullar düzeltilmediği sürece fuhuş olgusu toplumsal bir gerçeklik olmaya devam edecek; bu eşitsiz ve adaletsiz koşullardan en çok etkilenen kadın seks işçilerine yönelik kayıtsızlık politikası muhafaza edilecektir. Bu araştırma tarihin, politikaların, yasaların ve toplumların yok saydığı kadın seks işçilerini, yaşadığımız ataerkil-kapitalist sistemle ilişkili olarak sorunsallaştırıp, irdeleyerek, hukuki mevzuat çerçevesinde incelemeler sonucu biraz olsun görünür kılma ve kadın seks işçilerinin sorunlarına dair çözümler üretebilme umuduyla yazılmıştır.

---

⁵ Margaret A. Baldwin, *Strategies of Connection: Prostitution and Feminist Politics*, Michigan Journal of Gender & Law, 1993, s. 78.

⁶ Pınar Selek, *Maskeler, Süvariler, Gacılar, Ülker Sokak: Bir Altkültürün Dışlanma Mekanı*, İstiklal Kitabevi, İstanbul, 2007, s. 33.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE KADIN SEKS İŞÇİLİĞİNE YÖNELİK FEMİNİST YAKLAŞIMLAR

I. KÜRESEL SEKS ENDÜSTRİSİ VE FUHUŞ SEKTÖRÜ

Seks endüstrisi, kapitalizm ve ataerkilliğin işbirliği içinde olup, birbirlerini güçlendirdikleri alanlardan biridir. Küresel seks endüstrisi sonucu, kapitalist piyasanın alanı genişlerken, ataerkil sistemin eşitsiz cinsiyet ilişkileri de pekiştirilerek yaygınlaştırılmaktadır. Küresel seks endüstrisinin en önemli sektörü olarak fuhuşun güçlenerek, varolması bakımından da ataerkil ve kapitalist sistem gerekli şartları yaratmaktadır.⁷ Bu bağlamda ilk olarak, ataerkil ve kapitalist sistem arasındaki ilişki irdelenerek, bu ortaklık sonucu bir sektör olarak seks bağlamında küresel seks endüstrisi incelenecek ve bu endüstrinin en önemli pazarlama araçlarından fuhuş sektörü genel hatlarıyla açıklanmaya çalışılacaktır.

A. ATAERKİL VE KAPİTALİST SİSTEM İŞBİRLİĞİ SONUCU BİR SEKTÖR OLARAK SEKS

Ataerkil ve kapitalist sistem işbirliği sonucu her şeyin metalaştırılıp, alınıp satılan bir mal olarak piyasaya sürülmesi ve bu durumun internet teknolojileriyle birlikte ve küreselleşmenin etkisiyle yaygınlaştırılması sonucu, kadın bedeninin sömürüsü üzerine kurulu cinsellik dev bir sektöre dönüştürülmüştür. Bu bağlamda ilk olarak, ataerkil ve kapitalist sistem arasındaki ilişki ele alınacak ve küresel seks endüstrisi bu ortaklığın yansıması olarak irdelenecektir.

---

⁷ Susan E. Thompson, "Prostitution-A Choice Ignored", Women's Rights Law Reporter, Volume 21, Number 3, Summer 2000, s. 235.

1. ATAERKİL VE KAPİTALİST SİSTEM ARASINDAKİ İLİŞKİ

Toplumumuz ancak hem kapitalist hem de ataerkil yollarla örgütlenmiş olduğu kavranınca açıklanabilir. Ataerkil ilişkiler sistemi kapitalizmi destekleme eğilimi gösterirken, günümüzde cinsiyetçi ideoloji de kendine özgü kapitalist bir form edinmektedir.⁸ Bir başka ifadeyle kapitalist piyasa sistemi, ataerkilliğin üzerinde yükselerek, ondan beslenmekte ve soyut bir eşitlik söylemine rağmen, ataerkilliği çeşitli şekillerde ve yepyeni alanlarda yeniden üretmektedir.⁹

Ataerkil sisteminin maddi temelini, erkeklerin kadınların emek gücü üzerindeki denetimi olduğunu vurgulayan Heidi Hartmann'a göre, bu denetim kadınların ekonomik bakımdan gerekli üretken kaynaklara ulaşmaları engellenerek sağlanmaktadır.¹⁰ Kapitalist sistemde işgücü piyasasındaki cinsiyetçi düzenlemeler sonucu, kadınların erkeklere ekonomik açıdan bağımlılığı güçlendirilmiştir. Cinsiyete dayalı işbölümü, erkekleri daha nitelikli ve yüksek ücretli, kadınları ise az gelir getiren işlere yerleştirmektedir. Ücret farklılıkları sonucu, kadının işi erkeğin işine göre ikincil olarak tanımlanırken; bu durum kadınların erkeklere ekonomik bağımlılığının ve kadının emek gücü üzerindeki erkek denetiminin sürdürülmesine yol açmaktadır.

---

⁸ Heidi Hartmann,, Marksizm'le Feminizm'in Mutsuz Evliliği, çev.: Gülşad Aygen, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2006, s. 3-4.

⁹ Ayşe SARGIN, "Pornografiye ve Seks Endüstrisine Hayır!", <http://www.bianet.org/bianet/kategori/bianet/86376/pornografiye-ve-seks-endustrisine-hayir>, erişim tarihi: 13.12.2008.

¹⁰ Hartmann, Marksizm'le..., s. 38.

Kadınların ücretli işgücünden dışlanmalarının bir diğer nedeni de kadın rolüne uygun düşen görevlerin varsayılmasıdır. Ataerkil sistemde, erkeklere atfedilen rekabetçi, rasyonalist, egemen özellikler, kapitalist toplumun egemen değerleriyle benzerlik göstermektedir. Kadınlara ise kapitalist toplumda ikincil konuma sokularak dışlanan duygusal, bağımlı, akılcı davranamayan gibi özellikler yüklenmektedir. Bu bağlamda kadınlar, kapitalist toplumun gözünde uysal, yumuşak, pasif, bakıp büyüten, kolay etkilenebilen, zayıf, beceriksiz ve evcil olarak değerlendirilerek ¹¹, kapitalist piyasa sisteminde erkeklerle aynı koşullarda işgücüne dahil edilmezler. Sonuç olarak cinsiyetçi işbölümü sonucu kapitalist toplumda erkeklerin ve kadınların emekleri eşit ücretlendirilmeyerek, eşitsizlikler ve hiyerarşiler yaratılması, kadınların sömürülmesine yol açmaktadır.

Ataerkil ve kapitalist sistemde, kadının emeğinin erkekler tarafından denetlendiği alanlardan en önemlisi ailedir. Ataerkil sistemin yeniden üretim araçlarından en önemlisi olan ve kapitalist sistemle pekiştirilen, aile içindeki cinsiyetçi işbölümü sonucu, kadınların birincil olarak ev işinden, erkeklerin de birincil olarak ücretli işten sorumlu olduğu varsayılmaktadır. ¹²

Ev ile iş arasındaki ayırım, erkek ve kadının baskın oldukları alanlar açısından tanımlanarak, kadınların toplumsal iktidarı, üretimle olan ilişkileriyle değil cinsiyetleriyle belirlenmektedir.¹³ Kapitalist sistemde üretim merkezi olarak evin yerini pazarın alması sonucu, kadınların evde iş görüyor olması ve ev içi emeklerinin yok sayılması bakımından erkek üstünlüğü güçlendirilmiştir.

---

¹¹ MacKinnon, Feminist..., s. 131.

¹² Hartmann, Marksizm'le..., s. 53.

¹³ MacKinnon, Feminist..., s. 47.

Kapitalist piyasa, insani ve doğal olan her alanı ele geçirerek kar elde etme amacının hizmetine sokmaktadır. Kapitalist piyasa ekonomisi, özel ve kamusal alan birliğini, doğa ve insan arasındaki uyumu çarpıcı biçimde altüst ederek; üretimi, geçim sorunundan öte, piyasa ve kar elde etmek için tasarlamıştır.¹⁴ Kadınların sömürülmesi de kapitalizmin kar sağlama dürtüsü ve kendisini yeniden üretmeye yönelik ihtiyacıyla ilintilidir.¹⁵ Kapitalist toplumda üretimin dışına itilen kadının statüsündeki değişim ve emeğinin değersizleştirilmesi, toplumsal üretimde meta üretimine öncelik verilmesi ve verimli emeğin, amacı kullanım değeri değil, sermayeyi yenilemek ve genişletmek olan işgücü olarak tanımlanması bağlamında ele alınmalıdır.¹⁶

Aile, işgücü piyasası, ekonomi ve toplum içindeki işbölümü, erkekleri üst, kadınları tabi konuma yerleştiren bir bölünmedir.¹⁷ İşgücü piyasasındaki bu bölünme ataerkil sistemin varlığını devam ettirmesine hizmet eden bir etkidir. Ataerkil sistemin maddi temeli, kadınların emek gücü üzerindeki denetiminde yatmakta olup; erkekler bu denetimi, kadınların temel öneme sahip üretken kaynaklara ulaşmalarını önleyerek ve kadınların cinselliğini kısıtlayarak sürdürmektedir.¹⁸ Sonuç olarak ataerkil sistemle bağlantılı olarak, erkekleri üstün ve egemen, kadınları alt ve bağımlı konuma yerleştiren işbölümü sonucu, erkek egemenliğini üreten ve güçlendirerek yeniden inşa eden kapitalist sistemde kadınların, emekleri değersizleştirilerek yoksullaştırılmaları yanında, bedenleri ve cinsellikleri de metalaştırılarak erkek

---

¹⁴ Bhasin, Toplumsal..., s. 33.

¹⁵ R.W. Connell, Toplumsal Cinsiyet ve İktidar- Toplum, Kişi ve Cinsel Politika, çev.: Cem Soydemir, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1998, s. 63.

¹⁶ MacKinnon, Feminist..., s. 100.

¹⁷ Hartmann, Marksizm'le..., s. 12.

¹⁸ Hartmann, Marksizm'le..., s. 30-31.

arzusunun nesnesi haline gelmektedirler. Kapitalizm sonucu pompalanan tüketim kültürü ve ataerkil sistemle bağlantılı olarak, yaygınlaşan metalaştırılmış kadın bedeni ve cinsellik ise seks endüstrisine talebi arttırmaktadır.

2. KÜRESEL SEKS ENDÜSTRİSİ

Erkeğe cinsel haz sağlamak, endüstrileşmenin ilk aşamalarındaki toplumlarda olduğu kadar, gelişmiş tüketim toplumlarında da cinsel anlayışın bir parçası olmuştur.¹⁹ Kapitalist sistemin ise toplumsal cinsiyete yaptığı en önemli etki, kadın bedeninin metalaşmasıyla ilgilidir.²⁰ Tüketim toplumuyla bağlantılı bir terim olan meta fetişizmi, insanın gerçek ihtiyaçlarından hiç olmadığı kadar kopuk hale gelmesiyle, aşırı tüketim ve gitgide artan bir eşitsizlik getirmektedir.²¹ Metalaştırma süreciyle birlikte, kapitalist piyasa sisteminde cinselliğin ticarileştirilmesi de orantılı olarak artmaktadır.²² Bu bağlamda, tüketim kapitalizmin kadın bedeninin metalaştırarak kadın cinselliğini yeni bir tutsaklığa soktuğu açıkça ortadadır.²³

Küreselleşme çağında gelişen teknolojilerden internet, küresel seks endüstrisinin bir parçası konumundadır. İnternetin gelişiminde seks endüstrisinin itici bir işlev gördüğü savunulurken, internetin yüzde 70'ine yakın bir kısmının seks içerikli olduğu belirtilmektedir.²⁴ İnternet aracılığıyla kadın bedeni ve cinselliği sanal ortamda pazarlanmaktadır. Victor Malarek, internet ve küresel seks pazarı

---

¹⁹ Altman, Küresel..., s. 17.

²⁰ Emre Caner, Kutsal Fahışeden Bakire Meryem'e - Toprak ve Kadın, Su Yayınları, İstanbul, 2004, s. 135.

²¹ Altman, Küresel..., s. 37.

²² Altman, Küresel..., s. 140.

²³ Caner, Kutsal..., s. 142.

²⁴ Sargin, "Pornografiye...", <http://www.bianet.org/bianet/kategori/bianet/86376/pornografiye-ve-seks-endustrisine-hayir>

arasındaki ilişkiyi şu şekilde ifade etmektedir: Net'in potansiyelinin farkına varan porno kralları, kadın satıcıları ve bu kadınları ticari dolaşıma sokanlar, anında ürünlerinin, servislerinin elektronik yolla tanıtımına girişti. Birçok gözlemci, kadınların seks ticaretine sokulması olgusunun dünya yüzeyinde inanılmaz bir patlama yapmasında Net'in başlıca sorumlu olduğuna içtenlikle inanmaktadır.²⁵

İnternetin özgürlüğü ve anonimliği, seksi insanların yatak odalarından çıkarıp, bilgisayar ekranına yerleştirerek; onu oynayabilecekleri, deneyler yapabilecekleri, türlü şekillere sokabilecekleri ve arzu ederlerse yeniden eve geri getirip gerçek yaşamlarınıza dahil edebilecekleri bir şey haline getirmektedir.²⁶ Öyle ki internet yolculuk yapmadan veya bulaşıcı hastalık kapma riski almadan heyecan yaşamak isteyen erkeklere ideal uyuşma zemini sunmaktadır.

İnternet, kadın bedenini cinsel bir metaya dönüştürerek endüstriye talep oluştururken, bu talebe yol açan bu hizmeti normalleştirerek meşrulaştırmaktadır. Yetişkin seks sitelerinde gelişigüzel bir taramanın bile internetin, gezegen üstündeki en büyük genelev olduğunu açığa çıkaracağını belirten Malarek'e göre ise, bu bağlamda sanal seks pazarlarının yol açacağı en büyük sorun, sanal aleme olan yönelişin zaman içinde gerçek seks kölelerine olan talebi arttıracak olmasıdır.²⁷

Seks endüstrisinde, kar elde etmek amacıyla metalaştırılan kadın cinselliğinin pazarlandığı bir diğer alan ise pornografidir. Bir diğer ifadeyle pornografi, ataerkil sistemin kadın bedeni ve cinselliği algısı ile kapitalist sistemde daha fazla kar elde

---

²⁵ Victor Malarek, *Nataşalar Yeni Küresel Seks Ticaretinin İcyüzü*, çev.: Cihat Taşçıoğlu, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2004, s. 77.

²⁶ Carole Parker, "Getting It on Line", *Australian Magazine*, 30-31 Mayıs 1998, s. 43'ten aktaran Altman, *Küresel...*, s. 79.

²⁷ Malarek, *Nataşalar...*, s. 86.

etme hırsının birleşmesiyle meydana gelmiş, sistemin ortaya çıkardığı diğer sorunlardan biridir. Bir cinsin öteki üzerinde kurduğu egemenliği, ona uyguladığı aşağılama ve şiddeti erotikleştirerek, metalaştırılmış bir cinsellik temsilini sunan pornografinin en önemli işlevi, erkek egemen iktidarı yeniden üretmek ve yaymaktır.

Eril üstünlüğünü vurgulayan pornografide, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri yeniden üretilmektedir. Bir başka ifadeyle pornografi, ataerkilliğin egemen erkek ve itaat eden kadın tasvirlerinin yeniden üretildiği en temel alanlardan biridir.

İşkence çoğu zaman cinsel göndermeler içerir ve bu ilişki arasındaki ilişki bazı pornografik ürünlerde somutlanarak önemsizleştirilir.²⁸ Pornografide kadınlar insanlıktan çıkarılarak; şiddet, eşitsizlik, aşağılanma, alçaltma gibi olgular cinsellik olarak sunulurken, erkeği tahrik eden unsurlar olarak yansıtılmaktadır. Pornografide aşağılanan kadınların, bundan heyecanlanmalarının ve duydukları acının zevk olarak yansıtılmasının erotikleştirilmesi, cinsellik olarak pazarlanırken; kadınlar cinselleştirilme, aşağılayıcı, işkenceci bir cinsellik, onur kırıcı, kullanıma dayalı bir cinsellik-özdeşleştirilmektedir.²⁹

Pornografi sorununun bir ahlak ve idealizm sorunu olarak yanlış yorumlanması, kadın bakış açısında yerini, pornografinin bir politika ve onun uygulaması olduğu yorumuna bırakmıştır.³⁰ Pornografiyi ifade özgürlüğü sınırları içinde değerlendirenlerin aksine, pornografi söz ve yayın hürriyeti öne sürülerek

---

²⁸ Altman, Küresel..., s. 14.

²⁹ MacKinnon, Feminist..., s. 242.

³⁰ MacKinnon, Feminist..., s. 282.

kadınların haklarının çiğnenmesi³¹, kadının cinsel ve ekonomik eşitsizliğinin sömürülmesidir.³² Sonuç olarak pornografi, kadının ikincil konumunu ve kadın bedenini sarmalayan erkek egemen algıları meşrulaştırarak daha da güçlendirmekte ve nesneleştirilen kadın cinselliğini, bir meta olarak küresel seks endüstrisinde erkeklerin beğenisine pazarlamaktadır.

Ataerkil sistem sonucu var olan toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yarattığı kadınların sömürüye açık, ikincil ve bağımlı konumları seks endüstrisine zemin oluştururken, kapitalizm sonucu yaygınlaştırılan seks endüstrisi, erkeklerin arzusunun nesnesi haline indirgenen ve metalaştırılan kadın bedeni ve cinselliğinin daha çok sömürüye açık hale gelerek, korumadan mahrum kalmasına yol açmaktadır.

Özetlemek gerekirse, küresel seks endüstrisinin boyutları, kapitalist sistemin hızlı tüketim döngüleri içerisinde her şeyin piyasaya açılarak, alınıp satılan bir meta haline getirilmesi, hızlanan teknolojileriyle birlikte cinselliğin giderek kışkırtılması, küreselleşmenin bu durumu hızlandırarak, cinselliğin de bundan etkilenmesi ve seks endüstrisinin özünde bir sistem sorunu, erkek egemen sistemin bir ürünü olduğu³³ kavranabildiğinde açığa çıkarılabilecektir.

B. FUHUŞ SEKTÖRÜ

Cinsel hizmetlerin çeşitli biçimlerle ekonomik getiri aracı olarak kullanıldığı bir alan olarak fuhuş sektörü, hızla gelişen internet ağı, sosyo-ekonomik bunalımlar ve göç gibi sebeplerle genişleyerek, küreselleşen bir yapı arz etmektedir.

---

³¹ Adnan Güriz, “Feminizm Postmodernizm ve Hukuk”, s. 144, <http://auhf.ankara.edu.tr/auhf-yayinlari-arsivi/adnan-guriz/feminizm-postmodernizm-ve-hukuk/feminizmin-ve-postmodernizmin-hukuka-yansimasi.pdf>, erişim tarihi: 18.12.2008.

³² MacKinnon, Feminist..., s. 225.

³³ Aslıcan Kalfa, “Seks İşçiliği Olgusuna Kısa Bir Bakış”, Lubunya, Haziran-Temmuz, 2007, s. 34.

Fuhuş sektörü, küresel ekonomiyle gitgide daha sıkı bir ilişki içine giren, çoğunlukla kadınların cinsel sömürüsüne dayanan seks endüstrisinin en çarpıcı unsuru olarak dikkat çekmektedir.³⁴ Yıllık karı milyarlarca dolarla ölçülen küresel seks endüstrisinin önemli bir bölümünü fuhuş sektörü oluşturmaktadır. Fuhuş sektörü, eşitsiz gelişme, gelir dağılımındaki adaletsizlik ve yoksulluğun üzerinde yükselmektedir.

Fuhuşun ana akım haline gelmesindeki en büyük etken, cinselliğin metalaştırılarak, ticarileştirilmesidir. Gülnur Acar Savran, kapitalizm, meta haline gelen cinsellik ve bir sektör haline gelen fuhuş arasındaki bağlantıyı şu şekilde özetlemiştir: Bir yandan, kapitalizmin her şeyi giderek metalaştırdığı bir tüketim toplumunun hızla ve dünyanın her yanına ulaşacak biçimde yaygınlaşması ve bu sürecin bir ürünü olarak da metalaşmış cinsellik kültürünü yayılması sonucu olarak fuhuşun “küresel” bir sektör haline gelmesi.³⁵

Cinsellik ilgi çekici bir pazardır. Cinsel ekonominin, ekonominin diğer parçalarıyla yaygın bağlantıları olması açısından, çok sayıda sosyal aktör ve pratik işin içine girmektedir.³⁶ Fuhuş sektörü de müşterileri, aracıları, dağıtıcılarıyla büyük karı olan organize bir girişimdir.³⁷ Turizm ve eğlence sektörleri seks endüstrisinin en önemli alanı olan fuhuş sektörü ile yakın ilişki içinde gelişmektedir. Kapitalist

---

³⁴ Altman, Küresel..., s. 137.

³⁵ Gülnur Acar-Savran, *Beden Emek Tarihi, Diyalektik Bir Feminizm İçin*, Kanat Kitap, İstanbul, 2004, s. 343.

³⁶ Amalia Lucia Cabezas, “Rastlantısal Kavuşmalar: Dominik Cumhuriyeti’nde Turizm, Seks İşçi ve Kadın Hakları”, *Farklılık ve Diyalog- Feminizmler Küreselleşmeye Meydan Okuyor* içinde, der.: Marguerite Waller, Silvia Marcos, çev.: Ahmet Fethi, Chiviyazıları Yayınevi, İstanbul, 2006, s. 286-287.

³⁷ Esin Küntay, Güliz Erginsoy, *İstanbul’da On Sekiz Yaşından Küçük Ticari “Seks İşçisi” Kız Çocuklar, Bağlam Yayınları, İstanbul, 2005, s. 184.*

ekonominin önemli bir parçası haline gelen fuhuş sektörünün birçok kolunu turizm ve eğlence sektöründen ayırmak güç hale gelmiştir.

Fuhuş sektörü ile kapitalist sistemin yarattığı yoksulluk arasındaki ilişki de göz ardı edilmemelidir. Öyle ki fuhuş sektörü tüm büyük şehirlerin, başka bir yere göçüp duranların, umutsuz kitlelerin veya siyasal ve toplumsal karışıklık dönemlerinde ortaya çıkan yeni zenginlerin mekanı olan şehir ekonomilerinin önemli bir parçasını oluşturmaktadır.³⁸ Öte yandan otorite ve güç ilişkilerini barındıran fuhuş, cinsel düzene (ve daha genel anlamda da para ve seks ilişkisine) dair herhangi bir analizde ele alınması gereken önemli bir unsurdur.³⁹ Sonuç olarak, fuhuş ile ilgili irdemelerde kültürel ve yapısal bağlam göz önünde bulundurularak değerlendirmeler yapılmalıdır.

Cinselliğin endüstrileşerek, metalaştırılıp, alınan, satılan ve tüketilen bir mal haline geldiği fuhuş sektörü, pek çok güç, baskı ve hükmetme ilişkisi içinde gerçekleşmektedir.⁴⁰ Birlikte ele alındığında kapitalizm ve ataerkillik, kadınları fakirleştirmesi yanında, onları alternatif geçim yolu olarak fuhuş sektörüne itmektedir.⁴¹ Ataerkil toplumsal ilişkiler içine örülmüş olan güç dengelerindeki eşitsizlik ve cinsiyete dayalı ayrımcı değerler⁴² ile kapitalist sistemin yarattığı adaletsizlikler sonucu fuhuş sektörü, kadınların cinsel sömürüsü üzerinde yükselirken, en büyük bedeli de kadın seks işçileri ödemeye devam etmektedir.

---

³⁸ Altman, Küresel..., s. 23.

³⁹ Altman, Küresel..., s. 145.

⁴⁰ Catharine A. MacKinnon, "Prostitution and Civil Rights", Michigan Journal of Gender & Law, 1993, s. 24.

⁴¹ Thompson, "Prostitution...",s. 234.

⁴² Küntay, Erginsoy, İstanbul'da..., s. 114.

II. KADIN SEKS İŞÇİLİĞİNE YÖNELİK FEMİNİST YAKLAŞIMLAR

Feministler arasında tartışma konusu olan ve bir uzlaşma sağlanamayan konuların başında seks işçiliği gelmektedir. Bu konu üzerine yapılan tartışmalar, seks işçiliğini ataerkil sistemin erkek egemenliğini yeniden üretme aracı olarak gören radikal feministler ve seks işçiliğini emek kavramı çerçevesinde bir meslek olarak tanımlayan seks işçisi taraftarı feministler olarak iki karşıt yönelim etrafında şekillenmektedir. Her iki yönelimin, seks işçiliğini tanımlamaları farklı anlamlar içermekte olup, seks işçiliğine yaklaşımları ve çözüm önerileri birbirinden farklılıklar içermektedir. Bu bağlamda ilk olarak, radikal feministlerin seks işçiliğine yönelik yaklaşımının ortaya konulabilmesi açısından, radikal feminizmin cinsellik kuramı ele alınarak, bu çerçevede seks işçiliğine yönelik radikal feminist yaklaşım irdelenecek; daha sonra da radikal feministlere tepki olarak beliren ve seks işçileri hareketinin de desteğini alan seks işçisi taraftarı feminizmin seks işçiliğine yönelik yaklaşımı aktarılmaya çalışılacaktır.

A. Radikal Feminizmin Kadın Seks İşçiliğine Yönelik Yaklaşımı

Radikal feminizmin seks işçiliğine yönelik yaklaşımlarının açığa çıkarılması, ancak kadın bedeninin ve cinselliğinin denetimi olarak toplumsal cinsiyet hiyerarşisi ile bağlantılı olan cinsellik kuramı ele alındığında mümkündür. Öyle ki radikal feministler, kadınların tahakküm altına alınıp ezildikleri bir sistemin aracı olan seks işçiliğini bir meslek olarak değerlendirmeyip, seks işçiliğini ataerkil sistemin yeniden üretim aracı olarak ele alarak, tamamen yasaklanması gerektiğini savunurlar. Bu bağlamda da seks işçiliği terimini reddederek “fahişelik” terimini kullanırlar. Bu bölümde radikal feministlerin yaklaşımı, seks işçiliğini tanımlama biçimine yer verilerek, radikal feministlerin cinsellik kuramı çerçevesinde ele alınacaktır.

1. Radikal Feminizmin Cinsellik Kuramı

Radikal feministlere göre, ataerkil sistemde cinsiyet ve toplumsal cinsiyet, diğer bütün unsurlardan öte, erkek egemen toplumsal düzeni anlamak açısından anahtar kavramlar niteliğinde olup, ataerkil sistem, toplumun cinselliğe dair yaklaşımından yansımakta ve var olmaktadır.⁴³ Öte yandan radikal feminizme göre, ataerkil sistemde cinsellik iktidarla bağlantılı bir değer taşımaktadır. Cinsellik de cinsiyeti biçimlendiren sosyal bir olgu olan toplumsal cinsiyet kavramından bağımsız düşünülmemektedir. Bu sebeple, öncelikle cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve cinsellik kavramları arasındaki diyalektik ilişki kapsamında ataerkil sistemin genel özellikleri açıklanmaya çalışılarak; radikal feministlerin cinselliği, toplumsal cinsiyet eşitsizliği kuramına yerleştiren⁴⁴ yaklaşımları aktarılacaktır.

a. “Kadın ve “Erkek” Kurgusu

Radikal feministler için ataerkil sistemi anlamak, kadın ve erkek arasındaki günümüz ilişkilerini anlamak açısından son derece önemlidir.⁴⁵ Radikal feministlere göre ataerkil sistem, kadınlar üzerindeki erkek egemenliğini karakterize eden bir toplumsal sistem olarak kullanılır.⁴⁶ Radikal feministler ataerkil sistemi, kadınların onuruna, insanlığına, güvenliği ve emniyetine saygısı olmayan evrensel bir baskı rejimi⁴⁷; erkeklerin psikolojik veya kişisel problemlerinden ziyade, sosyal ve tarihsel

---

⁴³ Belinda Cooper, “Prostitution: A Feminist Analysis”, Women’s Right Law Reporter, Volume 11, Number 2, Summer 1989, s. 99.

⁴⁴ MacKinnon, Feminist..., s. 151.

⁴⁵ Bhasin, Toplumsal..., s. 16.

⁴⁶ Hartmann, Marksizm’le..., s. 28.

⁴⁷ Shahrzad Mojab, “Namusun Tikelliği ve Öldürmenin Evrenselliği: Erken Uyarı Sinyallerinden Feminist Pedagojiye”, Namus Adına Şiddet - Kuramsal ve Siyasal Yaklaşımlar içinde, der.: Shahrzad Mojab – Nahla Abdo, çev.: Güneş Kömürcüler, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006, s. 39.

bir kurum olarak ele alırlar.⁴⁸ Bir başka ifadeyle, radikal feminizm için ataerkil sistem, erkek egemen anlayışı dayatarak, gerek özelde gerek kamuda olmak üzere yaşamın her alanında eşitliğe dayanmayan güç ilişkileri sonucu kadın-erkek eşitsizliği üzerinde yükselen; kurum ve araçlarıyla yeniden üretilen cinsiyetçi bir baskı rejimidir.

İktidar olgusunun tanımı ve kapsamı gereği, ataerkil sistemdeki erkek egemen anlayış kendini mutlaklaştırmak ve meşrulaştırmak ister. Bu sistemde var olan güç ilişkileri beraberinde yapay kategorileri de yaratır. Öğrenilmiş ve edinilmiş bir sürecin yapay kategorileri olan cinsel kimlikler, insanların sahip oldukları ilk kimlik olup, aynı zamanda da en süreli, en kapsamlı kimliktir.⁴⁹ Bu anlamda radikal feminizme göre, kişiliğin “toplum”dan ayrı bir kendilik olarak değil, bizzat toplumsal pratik olarak görülmesi gerekir.⁵⁰ Bunun sonucu insanlar, henüz doğmadan önce belirlenmiş olan kategorilerin içine doğar ve yaşamın her alanında örülmüş olan; gerek bu kategorileri besleyen gerekse bu kategorilerle beslenen toplumsal ilişkilerinde “normal” olmak için dayatılanlara uygun davranmaya yönelirler.

Her iktidar biçiminde olduğu gibi, güç ile meşruiyeti birleştiren eril iktidar gerçeğin temsilinden de öteye geçerek onun oluşumuna kadar uzanır: Kadınları yaratıp, kendi görüşüne göre kadınların kim “olduğunu” açıklar (doğrular). Aynı

---

⁴⁸ Shahrzad Mojab , Nahla Abdo, Giriş Bölümü, Namus Adına Şiddet - Kuramsal ve Siyasal Yaklaşımlar içinde, der.: Shahrzad Mojab , Nahla Abdo, çev.: Güneş Kömürçüler, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006, s. 3.

⁴⁹ Kate Millett, Cinsel Politika, çev.: Seçkin Selvi, Payel Yayınları, İstanbul, 1987, s. 55.

⁵⁰ Connell, Toplumsal..., s. 290.

anda da kendi varoluş şeklini ve doğruluğunu gösterir; çünkü zaten her ikisini de destekleyen toplumsal gerçekliği yaratmıştır.⁵¹

Radikal feminist anlayışa göre, erkek egemen anlayışının en önemli özelliklerinden biri düalist bakış açısıdır. Belirli karakter özellikleri ve nitelikleri kadın ve erkeklere ait olarak nitelendirilmektedir. Bu ayrım, yalnızca zıt kutupları ifade etmekle kalmayıp, bunlar arasında aynı zamanda bir hiyerarşi de yaratmaktadır. Bunun en tipik örneğine ise akıl-beden ve kültür-doğa ayrımında rastlanılır. Kadın bedendir; hemen hemen doğa gibi. Erkeklerse akıldır; doğayı işleyip kültüre dönüştüren, düşünen, mantıklı, eylemci varlıklardır. Bu yüzden erkekler doğaya baskın ve üstündürler.⁵²

Kadınları doğaya yakın ve bedene indirgenmiş; erkekleri ise kültür yaratıcısı ve akıl sahibi olarak betimleyen tasvirlerin uzantısı olarak kadın, bir yandan gizemli, keşfedilmesi ve korkulması gereken bir varlık olarak nitelendirilirken; bir yandan da akıldan mahrum kılınır. Kültürle bağdaştırılan erkek ise doğayı dönüştürecek kültürü yaratacak akla sahiptir. Erkek akıllı, gizemli ve korkulması gereken doğayı keşfederek, onu dönüştürüp kalıba sokacaktır; çünkü doğayla özdeşleştirilen varlıklar, doğuştan kültürel varlıklar veya kendine yeten varlıklar değil; hayatta kalmak için kültüre ihtiyaç duyan bir fiziksel doğaya sahip varlıklardır.⁵³ Radikal feminizme göre erkeklik bu bakımdan dönüştüren kılınarak aktifleştirilirken; kadınlık ise dönüştürülemez muhtaç kılınarak pasifleştirilmektedir.

---

⁵¹ MacKinnon, Feminist..., s. 145.

⁵² Bhasin, Toplumsal..., s. 13.

⁵³ Terry Eagleton , Kültür Yorumları, çev.: Özge Çelik, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2005, s. 117-118.

Doğanın tamamlayıcısı olarak kültürün bir başka işlevi de şeyleri olduklarından ve aksi halde olabileceklerinden farklı yapmak ve onları bu halde, yapay şekil içinde tutmaktır. Kısacası kültür bir düzen yaratmak ve onu korumak, düzeni bozan ve bu düzen açısından kaos görünen her şeyle mücadele etmektir.⁵⁴ Bu bakımdan akıldan yoksun ikincil konumdaki kadınların, doğayla özdeşleşen gizemli ve korkutucu yanları, erkeklerin aklıyla ve bu akılla yaratılan kültürle sınırlandırılarak, zarar vermeleri engellenecektir.

Kültür yaratıcısı olmak bir bakıma da tarihli olmak, dünyanın beşeri/tinsel yapısının kurucu öğelerinden biri olmak demektir.⁵⁵ Ataerkil sistemde kültür yaratıcılığı erkeklere ait bir alan olduğu için, kadınlar en fazla bu kültürün taşıyıcısı ve aktarıcısı olabilmektedirler. Bu anlamda kadınlar tarihsiz de kılınmaktadır.

Radikal feministlere göre, kendi tarihinden mahrum bırakılan kadının öznelliği, erkeğe göre “öteki” olarak kurulmaktadır.⁵⁶ Kadınlar erkeklere göre “öteki” olarak konumlandırılırken, kendilerini ölçüt kılınan eril kıstaslar aracılığıyla algılayabilirler. Bir “insanlık normu” olarak erkeklik ise, kadınlar açısından hiçbir zaman “öteki” değildir; çünkü erkek egemenliği böyle bir kurguyu imkansız kılmaktadır.⁵⁷

---

⁵⁴ Zygmunt Bauman, *Sosyolojik Düşünmek*, çev.: Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1998, s. 158.

⁵⁵ Suavi Aydın, *Bir Kavramın Bunalımına Dair Düşünceler: Tarih Karşısında Kültür Kavramı*, Toplum ve Bilim, Sayı 94.

⁵⁶ “Erkeği aktif, dişiye pasif olarak nitelendiren Aristo’ya göre, dişi “sakat edilmiş erkek”tir. Freud ise normal insanı erkek olarak ele alırken, kadını penisi olmayan ve tüm psikolojisi bu yetersizliği telafi etme çabası etrafında odaklanan aykırı bir insan olarak betimler.”

Bkz.: Bhasin, *Toplumsal...*, s. 8.

⁵⁷ Aksu Bora, *Kadınların Sınıfı- Ücretli Ev Emeği ve Kadın Öznelliğinin İnşası*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005, s. 47.

Erkek egemen toplumda kadınlar arasında da ötekileştirme etrafında bir hiyerarşi yaratılmaktadır. Öteki kadınlık, eril iktidarca belirlenen kriterlere uygunluk bağlamında, o ölçütlere uygun olabilme kapasitesi bakımından değerlendirilmektedir. Kadınlığın, birbiri karşısında kurulan ve birbirini “ötekileştiren” çok sayıda öznelliğe işaret ettiğini düşündüğümüzde, bu farklılıkların hem iktidar ilişkilerini içerdiklerini hem de kadınlar arasındaki rekabet ilişkilerinin yapısal temellerini oluşturduklarını görmemiz kolaylaşır.⁵⁸

Aynılık başlığı altında kadın, erkeğe uygunluğuyla ölçülür; erkeğin ölçülerine ne kadar yakınsa, aralarında o kadar eşitlik vardır. Farklılık açınsansa erkeğe uymayan yönleriyle ölçülür; kadınlığına, erkeğin ölçülerine olan mesafeye göre karar verilir.⁵⁹ Sonuç olarak erkeklik egemen bir konum olarak, kadınlıktan farklılaştırılarak kurulurken ve erkekler arasındaki hiyerarşi kadınlığa mesafeye göre (de) belirlenirken, kadınlık kendini “erkek olmayan” olarak değil, “cahil olmayan”, “iffetsiz olmayan”, “bedensel olmayan” gibi, başka kadınlardan ayıran farklarla da kurmaktadır.⁶⁰

Radikal feminizme göre erkek egemen sistemin bir diğer özelliği de, biyolojik eksenli bir determinizm yaratılarak, kadın-erkek arasındaki eşitsizlikleri, doğuştan olduğu sayılan bu özelliklerin sonucu olarak yansıtılmasıdır.

Ataerkil sistemde kadınlık ve erkeklik, bütün insanlarda ölçülebilecek homojen mizaç boyutları olarak örtük bir biçimde teorileştirilir.⁶¹ Kadınlar yumuşak,

---

⁵⁸ Bora, Kadınlarmın..., s. 53.

⁵⁹ MacKinnon, Feminist..., s. 253.

⁶⁰ Bora, Kadınlarmın..., s. 47.

⁶¹ Connell, Toplumsal..., s. 234.

kırılgan, güçsüz, zayıf olarak nitelendirilirken; erkekler sert, dayanıklı, güçlü, mücadeleci olarak nitelendirilir. Cinslere atfedilen özellikler, zıtlıklarından yola çıkılarak birbirlerini tamamlar niteliktedir. Kadın özel yaşama eğilimli, ahlaklı, değerlere yönelmiş ve öznedir; erkekse kamusal etik ilkelere sahip, olgulara yönelmiş ve nesnedir.⁶²

Ataerkil sistemde cinslere atfedilen nitelikler, cinsiyete dayalı bir işbölümüne de dayanak oluşturmaktadır. Erkekler kamusal alanda etkinlik gösterip aynı zamanda özel alanı denetlerken, kadınlardan özel alanda kalmaları beklenir.⁶³ Öyle ki kadınlar toplumsal işlevleri açısından üreme ve çocuk yetiştirme görevine indirgendiklerinden, eş ve anne olarak toplumda önem arz etmektedirler. Yaratıcı, etkin ve dönüştürücü çalışma süreci erkekle; üzerinde çalışılıp dönüştürülecek madde ise kadınla özdeşleştirilmiştir.⁶⁴ Öte yandan cinsiyete dayalı işbölümü, kadınların ve erkeklerin hayatı farklı biçimde yaşadıkları cinsel alt kültürlerinin de temelidir. Bu işbölümü yalnızca ev işi yapmamak ve daha üstün koşullarda iş bulmak amacıyla değil, psikolojik bakımdan da uygulanan erkek iktidarının maddi dayanağıdır.⁶⁵

Farklılığın ön plana çıkarılmasıyla, kadınlara özgü niteliklerin yüceltilmesi, bu özelliklerin toplumsal olarak belirli bir amaca hizmet eder şekilde üretildiğini görünmez kılar. “Doğal farklılık” denilen özellikler, toplumsal olarak tanımlanmış ve iktidarın hizmetine sunulmuştur. Kadınlığın ortak olan özelliklerinin kaynağının doğadan kaynaklandığı kabul edilerek, cinsler arasındaki eşitsizlikler biyolojik temelli varsayıлып, meşrulaştırılmaya çalışılır. Ataerkil bir anlayışla erkeğin

---

⁶² MacKinnon, Feminist..., s. 230.

⁶³ Bhasin, Toplumsal..., s. 32.

⁶⁴ MacKinnon, Feminist..., s. 34.

⁶⁵ Hartmann,, Marksizm’le..., s. 34.

üstünlüğünün sağlanması, meşruluk amacı olarak önce ideolojilerin geliştirilmesi ve sonra da buna uygun hukuki davranışların yaratılması ile oluşmaktadır. Kadını, özellikle duygusallık kavramları ile rasyonel yeti eksikliği ve cinsiyet ibaresi olarak bağımlı özelliğe hapsedme ise bunun en yaygın örneğidir.⁶⁶

Kadınlar ve erkekler arasında mizaç veya yetenek açısından doğuştan gelen bazı farklılıklar bulunması olasıdır. Hipotez tümüyle göz ardı edilemez; ama bu tür farklılıklar bulunuyor olsa da rahatlıkla bunların büyük toplumsal kurumların temeli olmadıklarını söylenebilir.⁶⁷ Öyle ki başta doğurma yetisi olmak üzere, biyolojik farklılıklar bulunsada bu farklılıklara yüklenen anlamlar kaçınılmaz olarak toplumsaldır.⁶⁸ Bu bağlamda kadınlık ve erkeklik birer “öz” değil, yalnızca belirli ilişkilerin yaşanma biçimleri olup; insanın cinsel kimliğine niteliğini veren şey, toplumsal yapı ve toplumsal yaşamdır.⁶⁹

Toplumsal ilişkilerle pratikleşen tüm bu tasvirler, kadınların ikincil konuma itilmelerine ve erkeklere bağımlı kılınmasına yol açmaktadır. Bu bağımlılık ilişkisinde kadınların da suç ortaklığı gözlenmektedir. Bir bakıma iktidar kendi imgelerini yaratarak, kurbanlarının aktif faaliyetleri yardımı ile yeniden üretilmektedir. R.W. Connell, bu bağlamda erkeklik ve kadınlık kurgularını tanımlarken “hegemonik erkeklik” ve “ön plana çıkarılmış kadınlık” kavramlarını öne sürer: “Ön plana çıkarılmış kadınlık” farklılaşmanın asıl temelini oluşturan, kadınların erkeklere tabi kılınması bağlamında, kadınların bu tabi kılınmaya boyun

---

⁶⁶ Abbas Kılıç, “Ahlak Perdesine Yansıyan Kadın ve Şiddet”, Güncel Hukuk, Aralık 2008, s. 33.

⁶⁷ Connell, Toplumsal..., s. 107.

⁶⁸ Altman, Küresel..., s. 53.

⁶⁹ Selek, Maskeler..., s. 45.

eğiş⁷⁰ ve erkeklerin çıkar ve arzularına hizmet etme olarak tanımlanır.⁷¹ Hegemonik erkeklik ve ön plana çıkarılan kadınlık arasında bir tür uyum vardır. Bu uyumun imlediği şeyse erkeklerin kadınlar üzerindeki egemenliğini kurumsallaştıran pratiklerin korunmasıdır.⁷² Hegemonik erkeklik, kadınların erkeklere tabi kılınması ve erkeklerin de bu durumdan yararlanıyor olmasının yarattığı üstünlük durumunu kültürel olarak ifade etmektedir. Hegemonyacı erkeklik biçimi, verili bir zaman ve yerde ataerkilliğin belirli bir biçimde kurumsallaşması ve kadınların denetlenmesi için belirli stratejileri tayin etmektedir.⁷³ Kısacası, hegemonik erkeklik, kadınların da işbirliği içinde olduğu, toplumda egemen olanların inandırdıkları rızaya dayalı cinsiyetçi rejimin bir ifade biçimidir.

İktidarın kendisinin hem kültürel kimliklerimizi hem de fiziksel bütünlüğümüzü gasp ederek koruduğu bir dünyada⁷⁴, radikal feminist yaklaşıma göre, ataerkil düzen tarafından bir veri olarak ele alınarak doğallaştırılan; toplumsal cinsiyet ilişkileri ile güçlendirilerek, değiştirilemez ve evrensel olarak algılanan kadınlık ve erkeklik kategorileri, birbirlerinin zıttı ve tamamlayıcısı olarak tanımlanırken; cinslerin doğasının referans gösterilmesi bu kategoriler arasındaki eşitsizlikleri meşrulaştırma işlevi görecektir.

---

⁷⁰ “Boyun eğme seçeneği, burada “ön plana çıkarılmış kadınlık” olarak adlandırılan ve en fazla kültürel ve ideolojik desteğin verildiği kadınlık örüntüsüne merkez oluşturur.”

Bkz. Connell, *Toplumsal...*, s. 251.

⁷¹ Connell, *Toplumsal...*, s. 246.

⁷² Connell, *Toplumsal...*, s. 249.

⁷³ Deniz Kandiyoti, *Cariyeler Bacılar Yurttaşlar, Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler*, çev.: Aksu Bora, Fevziye Sayılan, Şirin Tekeli, Hüseyin Tapınç, Ferhunde Özbay, Metis Yayınları, İstanbul, 1997, s. 183.

⁷⁴ Eagleton, *Kültür...*, s. 119.

Erkekler dünyayı kendi görüş açılarına göre yaratır; daha sonra bu görüş tanımlanacak gerçeğin kendisi olur.⁷⁵ Ancak neyin doğal olduğu ve doğal farklılıkların nelerden oluştuğuna ilişkin kavrayışımızın kendisi kültürel bir oluşum olup, toplumsal cinsiyete ilişkin kendimize özgü düşünüş biçimimizin bir parçasıdır.⁷⁶ Kadınlık ve erkeklik kategorilerinin, toplumsal olarak kurulup inşa edildiğini vurgulayan toplumsal cinsiyet kavramı, cinsiyet kavramının yalnızca biyolojik kategori değil, kültürel ve tarihsel bir kavram olduğunu da göstermektedir.⁷⁷ Bu bağlamda asıl açığa kavuşturulması gereken, cinsiyetin (biyolojik bir gerçeğin) nasıl olup da toplumsal cinsiyete (toplumsal bir fenomene) dönüştüğüdür.⁷⁸

b. Toplumsal Cinsiyet İlişkileri

Toplumsal cinsiyet, en basit anlamıyla kadınlık ve erkekliğin yalnızca biyolojik kategoriler değil, toplumsal kategoriler veya yapılar olduğunu açıklayan bir kavramdır.⁷⁹ Cinsler arasındaki ilişkinin toplumsal olarak örgütlenmesi anlamına gelen toplumsal cinsiyet kavramı⁸⁰, kadın ve erkek arasındaki eşitsizliklerin, toplumsal kurum ve yapılar aracılığıyla da kurumsallaşmasını ifade eder.

Radikal feministlere göre, cinsiyetin toplumsal kuruluşu cinsiyetle ilgili her şeyi belirler: Kısacası cinsiyet, toplumsal cinsiyetlendirme sürecinin bir ürünüdür.⁸¹

---

⁷⁵ MacKinnon, Feminist..., s. 144.

⁷⁶ Connell, Toplumsal..., s. 113.

⁷⁷ Bhasin, Toplumsal..., s. 58.

⁷⁸ Hartmann, Marksizm'le..., s. 24.

⁷⁹ Bhasin, Toplumsal..., s. 58.

⁸⁰ Joan W. Scott, Toplumsal Cinsiyet: Faydalı Bir Tarihsel Analiz Kategorisi, çev.: Aykut Tunç Kılıç, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2007, s. 3.

⁸¹ Acar-Savran, Beden..., s. 259.

Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkek arasındaki karşıtlığa işaret ederken, bu karşıtlığın anlamını da oluşturmaktadır.⁸² Hem ayrımcı, eşitsiz, baskıya dayalı bir toplumsal düzenin adı olan, hem de bu ilişkinin taraflarını oluşturan toplumsal grupları dile getiren bir kategori olarak toplumsal cinsiyet kavramı, grupların mensuplarının psikolojik ve davranışsal özelliklerine göndermede bulunur.⁸³ Cinsler arasındaki farklılıkları esas alan ve cins özelliklerinin pratik sonucu olarak bu kavram, toplumsal ilişkilerin kurucu ögesidir.

Erkeklerle kadınlar arasında ortalama olarak rastlanılan anatomik, biyolojik farklılıklar toplumsal cinsiyetin müdahalesiyle kategorik farklılıklara dönüştürülür: Bu süreçte kadınlar ile erkekler arasındaki doğal benzerlikler bastırılmış, kendi içinde bütünlüklü ve dışlayıcı iki karşıt kategori oluşturulmuştur.⁸⁴

Mevcut tüm hiyerarşik yapılar, kadın ve erkek arasındaki sözde doğal ilişkiye dair genelleştirilmiş anlayışa dayanır.⁸⁵ Cinsel ideolojilerin temelinde toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin doğallaştırılması amacı güdülür.

Connell, doğallaştırmanın cinsel politika bağlamındaki işlevini şu şekilde vurgulamaktadır: “Kolektif bir düzeyde, biyolojik olguları sürekli göz ardı eden fazlasıyla güdülenmiş ideolojik bir pratiktir. Doğa açıklamalardan çok, haklı çıkarmak için kanıt olarak öne sürülür. Söz konusu haklı çıkarmanın mümkün olabilmesi, bizzat doğanın kendisinin-basitleştirilmiş, şematikleştirmiş ve ahlaklaştırılmış olarak- bir düzen içinde kavranmasına bağlıdır.”⁸⁶ Bu bağlamda,

---

⁸² Scott, Toplumsal..., s. 53.

⁸³ Acar-Savran, Beden..., s. 235.

⁸⁴ Acar-Savran, Beden..., s. 236.

⁸⁵ Scott, Toplumsal..., s. 51.

⁸⁶ Connell, Toplumsal..., s. 322.

toplumsal cinsiyetin “doğallaştırılması” doğrudan kültürün yaratılmasına kadar uzanır.⁸⁷ Kültür aracılığıyla doğa kültürün; cinsiyet toplumsal cinsiyetin işlevi olarak gelişir ve değişir.

Toplumsal ilişkilerin doğal bir şey olarak yorumlanması, temelde bu ilişkilerin tarihselliğinin bastırılmasına da yol açar. Bu bakış açısı, toplumsal ve kültürel belirlenimler dışında insan bedeninin tutarlı ve içkin bir anlam taşıdığını ve dolayısıyla toplumsal cinsiyetin tarih dışılığını varsaymaktadır.⁸⁸ Bu ise insan pratiğinin insanlığı yeniden yaratma olanağının ortadan kaldırılması anlamını taşımaktadır.⁸⁹ Bir diğer ifadeyle, toplumsal cinsiyet ilişkilerinin sonucu olan kadınlık ve erkeklik kurguları, doğal bir veri olarak ele alınırken, bu ayrımın doğurduğu eşitsizlikler doğallaştırılarak meşrulaştırılır ve toplumsal cinsiyet ilişkilerinin tarihsel bağlamlar içinde üretildiği görmezden gelinerek, tüm bu eşitsizlikler tarihdışı olarak değerlendirilmektedir.

Cins temelinde oluşturulan ayrımcılık, kurumsal örgütlenmelerin ve ilişkilerin inşa sürecinde etkin rol oynamaları sonucu varlığını sürdürebilmektedir. Bu bağlamda, radikal feminist yaklaşıma göre, toplumsal bir yapının şifresini çözmeye yönelik girişimler genellikle kurumların analiziyle başlar.⁹⁰

Radikal feministlere göre, ataerkil sistemde kadına yönelik şiddet, kadınları toplumsal ve ekonomik olarak baskı altında tutmak için kullanılan araçlardan biridir. Kadın bedenini ve cinselliğini denetleme aracı olarak şiddet, ataerkil sistemin

---

⁸⁷ Connell, Toplumsal..., s. 330.

⁸⁸ Scott, Toplumsal..., s. 18.

⁸⁹ Connell, Toplumsal..., s. 321-322.

⁹⁰ Connell, Toplumsal..., s. 133.

kadınların bağımlılığını ve bunun denetlenmesi gerektiğini; erkeklerin üstünlüğünü ve bunun kanıtlanması gerektiğini vurgulamaktadır. Kadına yönelik şiddet, toplumsal cinsiyet rollerinin bir uzantısı olmakla beraber, bu rollerin temelini oluşturduğu eşitsiz ilişkilerin devamı açısından, kadınların erkekler karşısında ikincil ve bağımlı konumlarını ve erkeklerin kadınlar üzerindeki iktidar ve denetimlerini korunmasını sağlayan önemli bir mekanizmadır.

Ataerkil düzenin bir diğer ve en önemli kurumlarından biri olarak aile, erkek egemen iktidarın gerek yeniden üretilmesi gerekse denetlenmesi açısından işlevsel bir görev üstlenir. Kate Millett'e göre, ataerkil düzende ailenin topluma en büyük katkısı, çoğunlukla büyükleri örnek alarak, çocukların cinsel rol, ruhsal yapı ve toplum içindeki yer konusundaki tutumlarda ataerkil ideolojisi benimsemeleridir.⁹¹ Genellikle ataerkil düzeni koruyan aile, cinsiyet ayrımına dayalı toplumsal işlevleri öğreten, otoriter toplumsal ilişkilere örnek oluşturan anahtar bir kurum olarak kabul edilmektedir.⁹²

“Toplumsal cinsiyet”, insanların eril ve dişil olarak üremeye dayalı bölünmesi kapsamında veya bu bölünmeyle bağlantılı olarak örgütlenmiş pratik anlamına gelir.⁹³ Bir diğer ifadeyle, toplumsal cinsiyet düzeni biyolojiden kaynaklanmış olmayıp, daha çok insanın üreme biyolojisine verilen belirli bir tarihsel karşılığı yansıtır.⁹⁴ Tüm toplumlar kendilerini ve üyelerini yeniden üretmek ve bu yüzden de yeni insanlar üreten cinsel ve toplumsal ilişkileri barındırıp ayakta tutmakla yükümlü kılınmaktadır. Toplumların üreme ilişkileri kapsamında, cinselliği

---

⁹¹ Millett, Cinsel..., s. 63.

⁹² MacKinnon, Feminist..., s. 69.

⁹³ Connell, Toplumsal..., s. 190.

⁹⁴ Connell, Toplumsal..., s. 372.

ve cinsiyetin biyolojik olgularını bu açıdan olumlaması gerekir. Bundan dolayı toplumların çekirdek aile veya onun bir türü üzerinde temellenmek zorunda olduğu düşüncesi çıkarılır.⁹⁵ Bu bağlamda toplumsal düzenlemelerin çok büyük bir kısmı, türlerin üremesini sağlayan bir heteroseksüel cinsel ilişki biçiminin ortaya çıkışıyla uyum içindedir.⁹⁶ Sonuç olarak üreme işlevi doğrultusunda, aile ile toplumsal cinsiyet ilişkilerinin olumladığı heteroseksüel ilişki arasında da bir bağlantı bulunmaktadır.

Kadın ve erkek kategorilerinin kendi içinde birlikli iki kutbun oluşturduğu bir karşıtlık temelinde tanımlanması heteroseksist patriarkal söylem ve ideolojinin başvurduğu bir doğallaştırma mekanizmasıdır.⁹⁷

Cinsler arasındaki bölünme, cinselliğin egemen biçimi olan ve erkeğin cinsel üstünlüğünü ve kadının cinsel bastırılmışlığını kurumsallaştıran heteroseksüelliğin gereklerine göre olur.⁹⁸ Zıtların birbirini çekmesi eksenli heteroseksüel ilişki biçimi, cinslere atfedilen özelliklere en uygun olan ve dolayısıyla doğal varsayılan özelliklere göre normal sayılan ilişki çeşidi görülüp, cinsel karakterlerin yansımaları olarak nitelendirilir. Cinsellik kavramı heteroseksüellikle, o da egemenlik (eril) ve bastırılmışlığın (dişi) cinselliğiyle eşitlenmektedir.⁹⁹ Heteroseksüel ilişki, her zaman kadınlar üzerindeki erkek egemen gücü onaylamaktadır.¹⁰⁰ Ataerkil sistemin tek yasal ilişki olarak onayladığı bu ilişki, kurgulanan kadınlık ve erkeklik özelliklerinin doğallaştırılmış cinselliği olarak kabul edilip, cinsiyet eşitsizliğini yeniden üreten ve

---

⁹⁵ Connell, *Toplumsal...*, s. 107-108.

⁹⁶ Connell, *Toplumsal...*, s. 108.

⁹⁷ Acar-Savran, *Beden...*, s. 274.

⁹⁸ MacKinnon, *Feminist...*, s. 136.

⁹⁹ MacKinnon, *Feminist...*, s. 154.

¹⁰⁰ Cooper, "Prostitution...", s. 112.

meşrulaştıran bir işlev görmektedir. Bu bağlamda heteroseksüel ilişki, toplumsal cinsiyet ilişkiler sistemini güçlendiren, onaylanmış bir ilişki tarzıdır.

Kadının yeri ile ilgili görüşleri yansıtan bu bölünme, artık yalnızca kendine özgü bir yapı olarak görülemez. Daha geniş bir örüntünün, toplumsal cinsiyet yapılı bir üretim, tüketim ve dağıtım sisteminin bir parçası olarak görülmek zorundadır.¹⁰¹

Cinsiyete dayanan ve biyolojik olarak temellendirilmeye çalışılarak yaratılan işbölümü, beraberinde sömürüyü de getirmektedir. Toplumsal ilişkilerde görülen cinsiyete dayalı bir ayırım, bir yandan kadın-erkek arasında yaratılan eşitsizlikler üzerinde yükselirken, bir yandan da eşitsizliği yeniden üretmektedir.

Radikal feminizme göre, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, iktidar dağılımındaki adaletsizlik sonucu bir güç eşitsizliğidir. Cinsiyeti, bir ayrılık ve farklılık sorunu olarak ele almak ise, toplumsal cinsiyetin bir toplumsal hiyerarşi ve eşitsizlik sistemi olduğunu gizlemektedir.¹⁰²

Radikal feministler, bu eşitsizliğin yeniden üretim araç ve kurumlarıyla hem cinsel hem de toplumsal bir gerçeklik halini aldığını savunmaktadırlar. Cinsler arasındaki ilişkiler toplumsal olarak örgütlenerek toplumsal cinsiyeti oluştururlar. Toplumsal ilişkiler olarak örgütlenen iktidar da, kadını güçten yoksun kılarak, nesne haline getirerek sömürülmesine yol açmaktadır. Bu durum kadınların, kadın olarak ezilmesinin iktidar açısından stratejik yanıdır. Sonuç olarak, doğal ve adil olmayan yollardan oluşturulan kadınların bağımlılık durumu, toplumsal cinsiyet ilişkilerinin kurumlarıyla yeniden üretilerek muhafaza edilmiştir. Kadının toplumdaki yerini,

---

¹⁰¹ Connell, Toplumsal..., s. 146.

¹⁰² MacKinnon, Feminist..., s. 251.

doğal yapısının sonucu olarak varsayan ataerkil sistem ise, bu ikincil ve eşitsiz durumu, ataerkil sistemin sonucu değil nedeni olarak ortaya koymaktadır.

c. Cinsellik

Radikal feminist yaklaşıma göre cinsellik, toplumsal cinsiyetin somutlaştırdığı bir iktidar biçimi olarak, sadece kimliğin temel bir parçası olarak insan olmamız değil; belirli toplumsal formasyonları ile kadın ve erkek cinsinden olmamızdır.¹⁰³ Cinselliğimizin kendimizden kaynaklandığını ve kişisel olduğunu hissetsek de cinsellik birçok farklı yöntemle kamusal olarak inşa edilerek, denetlenmektedir.¹⁰⁴

Toplumsal cinsiyetin yarattığı eşitsizlik cinselliğe yansırken; cinsellik de cinsler arasındaki eşitsizliği yeniden üretmede aktif rol oynamaktadır. Cinsiyet, üzerinde cinselliğin yapılandırıldığı bir temel olup¹⁰⁵; toplumsal cinsiyet ve cinsellik de birbirinin fonksiyonu olarak, erkeği egemenlikle ve dişiyi bastırılmışlıkla bir tutan aynı toplumsal denklemin iki farklı biçimi haline gelmiştir. Mackinnon'a göre bunu kimlik olarak hissetmek, bu rolün gereklerini yerine getirmek, benlik olarak yaşatıp sunmak toplumsal cinsiyetin nüfuz alanına girer. Bundan erotik haz almak, ne zaman cinsel tahrik uyandıracığına önem vermek ise cinselliğin nüfuz alanıdır.¹⁰⁶

Radikal feminizme göre, kadının cinsiyet olarak toplumsal tanımında ve toplumsal cinsiyet ilişkilerinde her bir unsur cinsellikle iç içedir. Bu durumu MacKinnon şu şekilde izah etmiştir: “Kırılganlık ve etkilenebilme, cinsel ilişkiyi

---

¹⁰³ Ayesha M. İmam, “Müslüman Dinsel Sağ (“Köktendinciler”) ve Cinsellik”, Müslüman Toplumlarında Kadın ve Cinsellik içinde, der.: Pınar İlkcaracan, İletişim Yayınları, 2004, s. 82.

¹⁰⁴ İmam, “Müslüman...”, s. 82.

¹⁰⁵ Erwin J. Haeberle, Cinsel Atlas, çev.: Mesut Akın, Say Yayınları, İstanbul, 1993, s. 381.

¹⁰⁶ MacKinnon, Feminist..., s. 168.

kolay kabullenme görüntüsü/gerçeği anlamındadır; pasiflik, eğitilmiş fiziksel zayıflıkla birlikte, kabullenme ve yetersiz direnç gösterme anlamına gelir; yumuşaklık sert bir şeyle zaptedilebilmeyi çağırır. Beceriksizlik yardıma, kırılganlık ve etkilenebilirlik sığınmaya ihtiyaç duyurur, daha sonra işgale dönüşecek olan kucaklamayı davet eder ve korunma karşılığı kabullenmeyi önerir...ama aslında korunmak istediği şey bu kabullenmenin kendisidir.”¹⁰⁷

Radikal feministlerin cinsellik kuramında, cinselliğe dair en önemli dinamikler, egemenlik ve boyun eğme eylemleri olup, rol dağılımında iktidarla bağlantılı olarak, erkeğe egemen olmak, kadına boyun eğmek düşmektedir. Bir başka deyişle, eril cinsiyet rolünün bütün gerekleri, aynı zamanda eril egemen cinsellikteki “erkeği” niteleyen özelliklerle aynıdır.¹⁰⁸ Eril düzende cinsellik, kadınların nesneleştirilmesine ve ikincil durumlarının cinselleştirilmesine de dayalıdır. Andrea Dworkin, kadınların kadınlar olarak alt sınıf konumunda tanımlanmasının ve eril cinsel kullanımın nesnesi olarak cinselleştirilmelerinin aynı süreç ve aynı içerik olduğuna dikkat çeker.¹⁰⁹

Radikal feminizme göre, cinsel açıdan nesneleştirilmek, cinsel kullanıma açık olduğunuzu belirten toplumsal bir tanımlı kabul ettirmek, ondan sonra da nasıl kullanılmanız isteniyorsa, sizi o şekilde kullanmak demektir.¹¹⁰ Kadının cinsel olarak nesneleştirilmesi, köleleştirilmesinde en önemli etkidir. Nesneleştirilen kadın, bedenine ve cinselliğine de yabancılaşmıştır. Bu yabancılaşma sonucu kadın

---

¹⁰⁷ MacKinnon, Feminist..., s.132.

¹⁰⁸ MacKinnon, Feminist..., s. 167.

¹⁰⁹ Andrea Dworkin, Pornography: Men Prossesing Women, Perigee, New York, 1981, s. 174.’ten aktaran, MacKinnon, Feminist..., s. 164.

¹¹⁰ MacKinnon, Feminist..., s. 164.

cinselliği nesneleştirilerek, erkek egemenliğinin arzularına hizmet eder biçimde kullanıma sokulur.

Kadının cinselliği, erkeklerin görmek istediklerine uygun olarak kadın kimliğine dönüştürülür ve gerçek kılınır. Dişilik kadınların kimliği olmakla birlikte, aynı zamanda erkekler tarafından arzulama ölçütüdür- aslında bu kimlik erkeklerin belirlediği arzulama standartları tarafından kadına dayatılmış, benimsetilmiştir.¹¹¹ Bir başka ifadeyle, kadının cinselliği bu başka varlıkta arzu uyandırabilme kapasitesidir.¹¹²

Eril ve diş, üstünlük ve bastırılmışlığın erotikleştirilmesiyle yaratılır.¹¹³ Eril cinsellik, egemenlik ve bastırılmışlığın erotikleştirilmesiyle diş ve erilin toplumsal oluşumunu birbiri içinde eritip kaynaştırmaktadır. Cinselliğe eril üstünlük anlamını veren süreç, cinsiyet eşitsizliğini toplumsal bir gerçek haline getiren süreçtir.¹¹⁴ Kadın erkeğin cinsel nesnesi olup, erkek tarafından kullanım değeri olan bir varlıktır. Kadınlar ve erkekler arasında yaşanan cinselliğin, erkeğin arzusu, kadının ise arzulama arzusu üzerine kurulu olduğunu söyleyen Savran'a göre, cinsellikteki işbölümünde erkeğe aktif olmak, arzusunu gerçekleştirmek, karşısındaki bedenden haz almak düşerken; kadına hazır olmak, haz vermek ve bütün bunlardan duygusal doyum duymak düşer. Bu işbölümü üzerine kurulu cinsellikte ise, erkeğin şiddetinin mümkün ve meşru kılındığı; erkeklere pasiflik yasaklandığı sürece, erkek cinsel

---

¹¹¹ MacKinnon, *Feminist...*, s. 26.

¹¹² MacKinnon, *Feminist...*, s. 140-141.

¹¹³ MacKinnon, *Feminist...*, s. 136.

¹¹⁴ MacKinnon, *Feminist...*, s. 228.

kimliklerinin zaman zaman saldırganlığa dönüşmesinin kaçınılmaz olduğu savunulur.¹¹⁵

Cinselliğin siyasal bir yönü olduğunun hep göz ardı edildiğini vurgulayan radikal feministlere göre, cinsellik politik niteliğe sahip bir sınıflamadır. Kendi başına biyolojik ve fiziksel bir olgu gibi görünen cinsel ilişki, insan yaşantısının, insan ilişkilerinin geniş ortamında öyle bir yere oturmuştur ki kültürü meydana getiren davranış ve değerlerin yüklü olduğu bir mikrokozmos gibidir. Bu ilişki diğer nitelikleri yanı sıra, bireysel veya kişisel bir ortamdaki cinsel politikanın bir örneği yerine de geçer.¹¹⁶

Toplumsal cinsiyet kimliklerine paralel kurgulanan ve bu eşitsiz kimlikleri üreten cinsellik, eril iktidarın politik bir sistem olarak kontrol mekanizmasıdır. Cinsellik, bedeni toplumsal cinsiyet ilişkilerine dahil eder. Connell, beden ve toplumsal kurgu arasındaki ilişkiyi şu şekilde ele almaktadır: “Kullanıldığı biçimiyle beden, anlamlar vermektense, almakta olan toplumsal bir bedendir. Erkek bedenim, bana erkekliği vermez; toplumsal tanımı olarak erkekliği (ya da onun bazı parçalarını) alır. Aynı şekilde cinselliğin de doğal olanın işgali altında değildir; o da toplumsal bir sürecin parçasıdır.”¹¹⁷ Beden, beden olmayı kesmeksizin, denetim altına alınır ve toplumsal pratikte dönüştürülür.¹¹⁸ Pratiğin gerçekliğinde beden, asla tarihin dışında değildir ve tarih de asla bedensel varlık ile beden üzerindeki etkilerden bağımsız olamaz.¹¹⁹

---

¹¹⁵ Acar-Savran, *Beden...*, s. 317.

¹¹⁶ Millett, *Cinsel...*, s. 44.

¹¹⁷ Connell, *Toplumsal...*, s. 121.

¹¹⁸ Connell, *Toplumsal...*, s. 121.

¹¹⁹ Connell, *Toplumsal...*, s. 126.

Kadının bedeni ve cinselliği, toplumsal denetim altındadır. Bunlara atfedilen nitelikler, kadın bedeni üzerindeki erkek egemen denetimini meşrulaştırmaya hizmet etmektedir.¹²⁰ Radikal feminist anlayışa göre, her kadın en mahrem ilişkilerinde, kendine has, hatta seçilmiş tarzıyla bile, kurulu düzeni temsil eden bir egemenlik ve teslimiyet yapısını yeniden yaratır.¹²¹ Öyle ki gizli ve mahrem olarak değerlendirilen alanlar, özünde iktidarın dayattığı egemenlik ve teslimiyet ilişkilerini barındıran bir politikanın yansımasıdır.

Radikal feminizmin savunucularından Mackinnon'a göre, cinselliği zorlama, baskı ya da aldatmaca yollarıyla öğrenmenin etkileri cinsel şiddetin sürgit çarkı ve kadın varlığının her yönüyle her gün cinselleştirildiği düşünülürse, bir kadın için cinselleştirilme onun cinsellik yoluyla devamlı aşağılanması ya da tehdit edilmesi, insan yerine konmaması, düşük ücrete tabi olması, hakarete uğraması ya da hakaret edilecek bir hedef olması anlamına gelir.¹²²

Cinselliğin güç ve iktidar ilişkilerini besleyerek siyasal anlamlar taşıdığı tarihimizde¹²³, kadınların kişisel hayatlarının özgü politikasını belirleyen temel ilke, cinsellik olarak ifade edilen ve her gün yeniden oluşan, erkekler karşısındaki yaygın güçsüzlükleridir.¹²⁴ Bu yüzden radikal feministlere göre, eğer kadınlar temel olarak yalnızca kendi deneyiminden değil, bu deneyimleri kendi bakışlarıyla gözleme

---

¹²⁰ "Kadın üzerindeki ataerkil denetim onun cinselliği üzerinde de uygulanmakta ve kuşaklar boyunca onur ve utanç kodlarıyla yeniden üretilmektedir. Bu yöndeki denetim, kadının bedeni üzerinde ailenin ve toplumun hak sahibi olduğu görüşünden kaynaklanmaktadır. Kadının bedeni üzerindeki hakları hiçe sayılmaktadır."

Bkz. Küntay-Erginsoy, İstanbul'da..., s. 41.

¹²¹ MacKinnon, Feminist..., s. 117.

¹²² MacKinnon, Feminist..., s. 175-176.

¹²³ Selek, Maskeler..., s. 43.

¹²⁴ MacKinnon, Feminist..., s. 143.

imkanından da yoksun bırakıldıysa, kadının durumunu değiştirebilmek için onu anlamaya çalışan bir cinsellik kuramının, öncelikle kurgulanmış “cinselliği” tanımlayıp eleştirebilmesi gerekir; çünkü kurgulanmış “cinsellik”, kuram kadar deneyimleri de kısıtlar.¹²⁵

İktidar bağlantılarında cinsellik en saklı öge değil, en büyük araçsallığa sahip olan öğelerden biridir: Olabildiğince fazla manevrada kullanılabilir ve çeşitli stratejiler için dayanak noktası üstlenebilir bir nitelik taşımaktadır.¹²⁶ Bu bağlamda, radikal feminizme göre, erkek egemen sistemle mücadelede cinsellik, merkeze oturtularak, iktidarın özelliklerini yansıtır nitelikte ve iktidarı yeniden üretme aracı olarak ele alınmalıdır. Öte yandan kadınlar için bir insan hakları programı, cinsellikle ilgili bir tartışmayı içermelidir; çünkü cinsellik ataerki düzenlerde kadınların kontrolünde merkezi bir mekanizma olarak kullanılmaktadır.¹²⁷

2. Ataerki Sistemin Kurumu Olarak “Fahişelik”

Radikal feministlere göre, fahişelik¹²⁸ erkeklerin kadınlar üzerinde bir tahakküm kurma aracı; fuhuş sektörü de erkeklerin kadınlara uyguladığı ayrımcılık ve sömürü biçimidir. Bu anlamda fahişelik, istismardır ve istismar edilen şey kadının kendisi ve cinselliğidir. Fuhuş sektörü, fahişelerin ruhlarını, bedenlerini, dış

---

¹²⁵ MacKinnon, Feminist..., s. 152.

¹²⁶ Michel Foucault, Cinselliğin Tarihi, çev.: Hülya Uğur Tanrıöver, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2003, s. 79.

¹²⁷ İpek İlkkaracan, Gülşah Seral, “Kadının İnsan Hakkı Olarak Cinsel Haz:Türkiye’de Bir Taban Eğitimi Programından Deneyimler”, Müslüman Toplumlarında Kadın ve Cinsellik içinde, der.: Pınar İlkkaracan, İletişim Yayınları, 2004, s. 199.

¹²⁸ Radikal feministlerce fahişelik kavramı, fuhuşun bir emek biçimi bağlamında meslek olarak görülmesine karşı olduklarından dolayı bilinçli olarak kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla radikal feministlerin görüşlerini yansıtan alıntılarda bu kavram değiştirilmeden yazılmıştır. Öte yandan “seks işçileri” teriminin uluslararası kullanımındaki güncelliği ve seks işçiliği yapan kadınları damgalama ve ayrımcılık yapma algısına yol açmaması açısından tez genelinde “seks işçileri” terimi kullanılmıştır. Seks işçiliğinin bir emek biçimi olarak savunanların görüşlerinde ise bu kavramın içi doldurulacaktır.

görünüşlerini, çevrelerini, ilişkilerini de yeniden kalıba sokmaya ve biçimlendirmeye çalışmaktadır.¹²⁹ Bu durum ise erkek egemen sistemde cinselliğin kadınların ruhlarını, bedenlerini, dış görünüşlerini, çevrelerini, ilişkilerini kalıba sokmaya ve biçimlendirmeye çalışmasıyla paralellik göstermektedir.

Radikal feminizm, fahişeliği tanımlarken öncelikle erkeğin kadın cinselliğini kullanım hakkını önemli bir bileşen olarak açıklar.¹³⁰ Radikal feministlere göre fahişelik, yaygın olan tutum ve davranışların yeniden üreterek, erkeklere, kendilerine ait olduklarını varsaydıkları kadın bedeni ve cinselliği üzerinde kullanım hakkı vermesi bakımından, ataerkil sistemin bir kurumudur. Bir başka ifadeyle, fahişelik kadın bedeninin cinsellik adına erkek tarafından kullanılıp, ödediği para karşılığı, kadına istediği her şeyi yapmasıdır.¹³¹

Fahişelik, bir iktidar biçimi olan toplumsal cinsiyet temelinde, cinsiyet eşitsizlik sorunudur. Kadın vücudunun satılmasına dayanan fahişelik kurumu, cinsler arası eşitsizlik ve kadının sömürülmesi üzerinde yükselmektedir.¹³² Habermas'ın bazı kilit kavramları kullanılarak, kadın cinselliğinin erkek tarafından “paranın ve gücün yönetici ortamı” aracılığıyla “sömürgeleştirilmesinin” en açık biçimine “seks işçiliği”nde rastlanılabileceği söylenilebilir.¹³³

---

¹²⁹ Küntay, Erginsoy, İstanbul'da..., s. 153.

¹³⁰ Aslıcan Kalfa, Eski Doğu Bloku Ülkeleri Kaynaklı İnsan Ticareti ve Fuhuş Sektöründe Çalışan Kadınlar, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2008, s. 41.

¹³¹ Andrea Dworkin, “Prostitution and Male Supremacy”, Michigan Journal of Gender & Law, 1993, s. 2.

¹³² Güriz, “Feminizm...”, s. 144.

¹³³ J. Habermas, “Theory of Communicative Action”, Life World and System, Vol.2, Polity Press, Cambridge, 1987'den aktaran Küntay, Erginsoy, İstanbul'da..., s. 53.

Radikal feminist yaklaşıma göre, tecavüz, kadına yönelik şiddet, cinsel tacizde olduğu gibi fahişelik de kadını değersizleştirmenin bir şekli olarak görülmektedir.¹³⁴ Fahişeliği, kadınların erkek egemen düzen tarafından sömürü ilişkisi olarak politik yönüyle değerlendiren MacKinnon, fahişeliğin ya karşılıklı şehvet ve aşağılanma olarak ele alındığını ya da ekonomik gereksinim ile cinsel gereksinimin alışverişi olduğu konularında görüşler olduğunu belirterek, cinsel gibi görünen konuların politik olarak ele alınmadığını vurgulamıştır. Fuhuşu da cinsel politikaların ürünü ve eril iktidarın bir kurumu olarak belirten Mackinnon'a göre fahişelik, pornografi, tecavüz gibi konular din, biyoloji, ahlak ve psikoloji gibi alanlar dışında politik olarak değerlendirilmelidir; çünkü kadınlar bu konuların belirlediği olayları, içinde her birinin ayrı ayrı yansıması duyulan sağlam bir bütünlük olarak yaşarlar ve bu bütünün tamamlayıcı teması kadın cinselliği üzerinde eril denetim kurma çabasıdır.¹³⁵ Fahişeliği erkek egemen sistemin bir ürünü olarak ele alan Dworkin'e göre de fahişelik politik bir gerçekliğin yansıması olup, erkek ve kadın arasındaki iktidar dağılımındaki eşitsizlikten kaynaklanmaktadır.¹³⁶

Radikal feminist anlayışa göre, kadınlar çoğu zaman fahişe olarak kodlanmaktadır. Arzu nesnesi olarak cinselleştirilen kadınlar, cinsellikleriyle erkekleri eğlendirir, doyurur, onlara haz verir ve gönüllerini alırlar.¹³⁷ Erkekler bütün kadınların fahişe olduğunu söyler; radikal feminizm, erkeklerin fahişeliği kadınları tanımlayıcı bir nitelik olarak kabul ettirme gücü olduğunu gözlemlemektedir.¹³⁸ Bir

---

¹³⁴ Thompson, "Prostitution...", s. 232.

¹³⁵ MacKinnon, Feminist..., s. 134.

¹³⁶ Dworkin, Prostitution..., s. 10.

¹³⁷ Millett, Cinsel..., s. 103.

¹³⁸ MacKinnon, Feminist..., s. 148.

başka ifadeyle, kadınlar fahişeleştirilmektedir; çünkü her hiyerarşi bir alt tabakaya ihtiyaç duyar. İşte ataerkil sistemin en alt tabakasında da fahişeler bulunmaktadır.¹³⁹

Öte yandan radikal feministlere göre, fahişelerin ve genelde toplumumuzdaki kadınların konumu, toplumun güç yapısı açısından bir ölçüde birbirine benzemektedir.¹⁴⁰ Fahişeliği toplumsal cinsiyet üzerine kurulu cinsel sistemle bağlantılı olarak ele alan Connell fahişelerin, belirli bir dönemin toplumsal cinsiyet ilişkileri bağlamında anlaşılması gereken tarihsel açıdan özel toplumsal tiplerden olduğunu vurgular.¹⁴¹ Erkek egemen sistemin erkekliği kanıtlama aracı ve bir egemenlik alanı olarak ele alınan fahişelerin ikincil statüdeki, sömürülen ve dezavantajlı duruma getirilen konumları, toplumsal olarak varolan eşitsizliklerin doğurduğu kadınların durumlarıyla benzerlik göstermektedir.¹⁴²

Fahişeliği kadının toplum içindeki durumunun bir örnekleme, bir özü olarak ele alan radikal feministlerden Kate Millett'e göre, eril üstünlüğünü üreten fahişelik, cinsel alışverişi açıkça paraya bağlamakla, sadece kadının bağımlılığını ortaya koymakla kalmaz; aynı zamanda kadınların nesneleşmesini, eşya değeri almasını başlı başına belirtir. Bu bağlamda müşteri de cinselliği değil, üstünlüğü; bir başka insana üstün olma gücünü satın almaktadır.¹⁴³ Bu bağlamda radikal feministlerce fahişelik, sadece erkeklerin kadınlara yaptığı bir şey olarak değil, bununla birlikte yüzyıllardır kadın cinsiyetini ikinci sınıf olarak tanımlayan bir kurum olmuştur.¹⁴⁴

---

¹³⁹ Dworkin, "Prostitution...", s. 11.

¹⁴⁰ Küntay, Erginsoy, İstanbul'da..., s. 25.

¹⁴¹ Connell, Toplumsal..., s. 201.

¹⁴² Catharine A. MacKinnon, Women's Lives-Men's Laws, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, 2005, s. 153-155.

¹⁴³ Kate Millett, Sokak Kadınları, çev.: Seçkin Selvi Cılızoğlu, Payel Yayınları, İstanbul, 1996, s. 75.

¹⁴⁴ MacKinnon, Prostitution..., s. 29.

Öte yandan radikal feministlerin fahişelik tanımında kadına yönelik şiddet, önemli bir bileşen olarak yer almaktadır. Fahişeliğin, ataerkil sistemde kadınları değersizleştirme ve nesneleştirme aracı olarak kadına yönelik şiddet olduğu vurgulanır.

Radikal feministlere göre, ataerkil sistemde kadınların cinsellikleri nesneleştirilirken, erkeklerin cinsellikleri de saldırgan, aktif ve sınır tanımazlık özellikleri varsayılarak ön plana çıkarılır. Denetlenemez erkek cinsel isteği, kuşkusuz kadınların doğal edilgenliği inancına karşılık düşen, doğal olarak sınır tanımayan ve terbiye edilemez görünen erkek cinselliğiyle ilgili geleneksel imgeyle uyumludur.¹⁴⁵ Erkeklerin cinsel gereksinmelerini karşılamak ve cinsel açlıklarını doyumlamak anlamında, bir başka deyişle tecavüzü önlemek amacıyla fahişelik subap olarak kullanılır. Bu anlamda fahişeliğin, bir başka tecavüzü gündeme getirdiği halde, tecavüzü engellediğinden dem vurulur.¹⁴⁶ Böylece bir yandan erkeklerin cinsel açlıkları, insanlık dışına itilerek nesneleştirilen, kendisine “tecavüz edilemeyecek” bir niteliğe büründürülen kadınlarca karşılanırken, bir yandan da masum ve iffetli kadınların namusu korunmuş olunur.

Radikal feminizm, kadın bedenini ve cinselliğini denetleme ekseninde ataerkil sistemde, kadınların eril değer ölçülerine göre toplumsal ve cinsel açıdan sınıflandırılarak, eş ve fahişe olmak üzere ikiye ayrıldığını savunur. Cinsel arzunun “iyi kadınların” yaşamadığı bir şey olarak tanımlanması ve kadınların, ya bir azize

---

¹⁴⁵Diana Scully, Tecavüz, Cinsel Şiddeti Anlamak, Şirin Tekeli, Laleper Aytüç
rk, Metis Yayınları, İstanbul, 1994, s. 51.

¹⁴⁶ Jess Wells, Kadın Gözüyle Batı Avrupa’da Fahişeliğin Tarihi, çev.: Nesrin Arman, Pencere Yayınları, İstanbul, 1997, 93.

yada bir fahişeye indirgenmesi yaygın bir uygulamadır.¹⁴⁷ Öyle ki cinsel açıdan fazla bilinçli olmak veya seksten zevk almak, eşin değerlendirilmesinde olumsuz nitelendirmeye bile yol açabilmektedir.¹⁴⁸

Radikal feminist yaklaşıma göre, toplumsal olarak dişilik, kadınlık anlamına gelir. Dişilik, erkekler için çekici olmak, yani erkeği cinsel yönden cezbedebilmek, eril ölçüler açısından kullanılabilir olmak demektir. Kadını böyle tanımlayan şey, erkeği tahrik eden şeydir. İffetli kızlar, bakireler, indirilmeleri gereken o kaidelerin üzerindeyken “çekici”dirler; kötü kızlar, fahişeler “kışkırtıcı”dır, onun için karşılaştıkları davranışları hak ederler.¹⁴⁹ Eril ölçütlere uygun olmayan kötü kadınların veya şehvet düşkünü kadınların yaptığı fahişelik, sapıklık, sapkınlık yada utanmazlık olarak değerlendirildiği ölçüde, aynı zamanda erotikleştirilmiş, kışkırtıcı ve arzu uyandırıcı kılınmıştır. Kısacası fahişelik, kadın ve erkek hakkında bir dizi önyargı ve fikirler ağı ile örtülüdür. Bunlar arasında erkeğin cinsel arzularının denetlenemez olduğu ve bu arzuların seksten “gerçekten” zevk almayan “iyi kadınlar”¹⁵⁰ (anneler, kız evlatlar, eşler, kız kardeşler) yerine seksten zevk alan kadınlar (fahişeler) tarafından doyurulması gerektiği düşüncesi yer almaktadır.¹⁵¹

---

¹⁴⁷ Altman, Küresel..., s. 17.

¹⁴⁸ Küntay, Erginsoy, İstanbul’da...,s. 39.

Ayrıca bkz. Altman, Küresel..., s. 17. “Cinsel arzunun “iyi kadınların” yaşamadığı bir şey olarak tanımlanması ve kadınların, gerçek daima çok daha karışık olduğu halde, ya bir azize ya da bir fahişeye figürüne indirgenmesi yaygın uygulamalardır. Erkekler için buna karşılık gelen herhangi bir ayırım yapıldığı görülmez. “

¹⁴⁹ MacKinnon, Feminist..., s. 132.

¹⁵⁰ Diana Scully’nin, cinsel şiddeti anlamak adına tutuklu tecavüzcüler üzerine yapmış olduğu incelemede, tutuklu tecavüzcülerin “iyi kızlar” bağlamında ayırma gittiklerine ve suçlarını meşru kılmak adına, erkek egemen sistemin kadınlar arasında yaratmış olduğu ikili düzene atıfta bulunarak, tecavüz ettiklerini kötü kadınlar olarak değerlendirdiklerine yer verilmiştir.

Bkz. Scully, Tecavüz..., s. 130.

¹⁵¹ Küntay,Erginsoy, İstanbul’da..., s. 39.

Öte yandan ataerkil sistemin kapitalizmle ortaklığı sonucu, kadınlar üzerinde ekonomik denetim ve baskı uygulanmaktadır. Fahişeliği, ataerkil ekonomik şartlardan kaynaklanan, kadınların çoğunluğunun yaşamlarını cinsellik olarak sürdürdükleri bir sistemin ürünü olarak tanımlayan Millett'e göre, fahişelerin aşağılanması, kendi kendilerini küçük görmeleri ve toplumun onlara karşı takındığı tavır, genel tutumu cinselliğe karşıt olan ve erkekleri cezalandırmayı düşünmediği konularda, kadın cinselliğini cezalandıran bir kültürün yansımasından başka bir şey değildir.¹⁵²

Ekonomik ve toplumsal koşullar sonucu fahişeliği zorla yapılan bir şey olarak tanımlayan radikal feminist söylemler, fahişelik yapmak zorunda bırakılan kadınları da mağdur veya kurban olarak ele almaktadır. Radikal feministlere göre, fuhuş sektöründe çalışan kadınlar, erkeklerin cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan güçlerini içeren uygulamalar¹⁵³ ve yoksulluk tarafından kısıtılmaları sonucu, sistemden hiçbir fiili destek görememekte ve kendilerini toplumun dışlanmışları olarak nitelendirmektedirler. Böylece radikal feministlere göre, bu kadınlar bir sistem sorunu olan fahişeliğin kurbanı olmaktadır.¹⁵⁴ Bu bağlamda seks işçiliği cinsel özgürleşmeden öte hayatta kalma mücadelesi olup, iç içe işleyen kapitalizmin ve ataerkilliğin işbirliği sonucu, alınır satılır bir mal haline gelen cinselliğin ne özgürleştirici ne de doğal olduğu, aksine büyük bir sömürüye dayandığı savunulabilir.¹⁵⁵

---

¹⁵² Millett, Cinsel..., s. 202.

¹⁵³ Cooper, "Prostitution,...", s. 115.

¹⁵⁴ Alexandra Bongrad Stremler, Sex For Money And The Morning After: Listening To Women And The Feminist Voice In Prostitution Discourse, 7 U. Fla. J.L. & Pub. Pol'y, 1994-1996, s. 195.

¹⁵⁵ Sargın, "Pornografiye...", <http://www.bianet.org/bianet/kategori/bianet/86376/pornografiye-ve-seks-endustrisine-hayir>

Radikal feministlere göre seks işçiliği bir meslek olarak görülemeyeceği gibi bu işin özgür irade ile seçilmesi mümkün değildir. Bir kurum olarak fahişelik, kadınları terörize ederek ve acımasızca susturup, durumları hakkında gerçeği söylemeyi dahi cezalandırmaktadır.¹⁵⁶ Radikal feministlere göre cinselliğin, eşit şartlar altında yaşanan bir ilişki değil, erkek gücünün uygulama alanı¹⁵⁷ olması sebebiyle, fahişeliğin özgür bir seçim olarak anlam ifade etmesi, cinsiyet eşitsizliğinin yarattığı şartlar altında kabul edilemez.¹⁵⁸ Öyle ki, fahişelik, varlığını erkek egemen toplumun yüreklendirdiği cinsiyet eşitsizliklerinden almakta olup, kadının yalnızca cinsellik bağlamında tanımlanmasına yol açmaktadır.¹⁵⁹ Dolayısıyla fuhuş sektörü, ataerkil sistemi yeniden üretip kapitalist sistemle beslenerek kadınlara daha fazla zarar vermemesi açısından yasaklanmalıdır. Radikal feminizme göre, kadın bedenini aşağılayan ve kullanan bir ideolojiyi teşvik eden fahişelik¹⁶⁰ yasaklanarak, toplumca kabul edilebilir bir faaliyet olmaktan çıkarılmalıdır. Çünkü ataerkil sistemde fahişelik, kadın bedeni ve cinselliği ile ilgili bir kurum olarak özelde fahişelere, genelinde tüm kadınlara zarar vermektedir. Sonuç olarak, radikal feministlere göre fahişelik, tüm kadınlara zarar veren bir kurum olmakla beraber, yaygın davranış ve tutuma uygun olarak, kadınları erkeklere ait cinsel nesne olarak tanımlamaya devam etmektedir.

B. Seks İşçisi Taraftarı Feminizmin Seks İşçiliğine Yönelik Yaklaşımı

Fahişeliğe seks işçiliği kavramıyla yeni bir içerik kazandırarak, bu anlam çerçevesinde politik hareket oluşturma çabasının, kadının erkek egemen dünyadan

---

¹⁵⁶ MacKinnon, "Prostitution...", s. 15.

¹⁵⁷ Thompson, "Prostitution...", s.233.

¹⁵⁸ MacKinnon, "Prostitution...", s. 28.

¹⁵⁹ Thompson, "Prostitution...", s. 232.

¹⁶⁰ Josephine Donovan, *Feminist Teori*, çev.:Aksu Bora, Meltem Ağduk Gevrek, Fevziye Saylan, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007, s. 278.

kurtuluş çabalarını sekteye uğratarak, kadınları köleleştiren ataerkil dinamiklere hizmet ettiklerini iddia eden radikal feministlerin aksine¹⁶¹ küresel fahişe hareketleri, fahişeliğin bir emek biçimi olarak yeniden kavramsallaştırılmasını savunmaktadır.¹⁶² Seks işçileri örgütlerinin talepleri fuhuşun bir iş; fahişelerin de yasal haklara sahip yurttaşlar olarak tanımlanmasından yanadır. “Seks işçiliği” ve “seks işçisi” terimleri, “seks işçilerinin kendileri tarafından, ticari seksi sadece kadınların toplumsal veya psikolojik karakteristiği olmaktan çıkarıp, erkek ve kadınlar için gelir getiren bir faaliyet veya bir istihdam biçimi olarak yeniden tanımlamak için ortaya atılmıştır.”¹⁶³

Altman, seks işçiliği teriminin fahişelik yerine kullanılmasının, fahişeliğin ahlaki bir değer yargısı içererek etiketleyici ve dışlayıcı bir anlam ifade etmesi bağlamında Hintli grup Durbar Mahila Samanwaya Komitesi'nin¹⁶⁴ açıklamalarına değinmiştir. Bu grubun bakış açısına göre, “fahişe” sözcüğü, geçimini cinsel hizmet vererek kazanan kadınların bulunduğu meslek grubu anlamına gelecek şekilde kullanmaktan ziyade, kamu sağlığı, cinsel ahlak, toplumsal istikrar ve yurttaşlık düzenini tehdit eden, çoğunluğu kadın, homojen bir grubu ifade etmektedir.¹⁶⁵

Seks işçisi taraftarı feministler, seks işçiliğini emek kavramı ekseninde ele alarak, para karşılığı cinsel hizmet sunmak bağlamında meslek olarak

---

¹⁶¹ Sheila Jeffreys, *The Idea of Prostitution*, Spinifex Press, North Melbourne, 1997, s. 65.

¹⁶² Cabezas, “Rastlantısal...”, s. 288.

¹⁶³ Jo Bindman-Jo Doezema *Redefining, Prostitution as Sex Work on the International Agenda*, Londra, Anti-Slavery International, 1997'den aktaran Altman, *Küresel...*, s. 131.

¹⁶⁴ 1995 yılında, Hindistan'ın West Bengal eyaletinde kurulan Durbar Mahila Samanwaya Komitesi, bünyesinde 60.000 üzerinde seks işçisini barındırmaktadır. Bu komite, seks işçilerinin karşı karşıya kaldıkları yoksulluk sorunları ve toplum tarafından görünmez kılınarak sürdürülen kayıtsızlık politikalarıyla mücadele etmektedir.

http://en.wikipedia.org/wiki/Durbar_Mahila_Samanwaya_Committee, erişim tarihi: 13.12.2008.

¹⁶⁵ Altman, *Küresel...*, s. 131.

tanımlamaktadır. Seks işçiliğinin seçim doğrultusunda bir meslek olarak tanımlanması talebinin altında yatan nedenlerden en önemlisi, hayatta kalmak için seks işçiliğine yönelen kişiler tarafından yürütülen mücadelede geliştirilen strateji olarak değerlendirilebilir. Seks işçiliğinin diğer mesleklerden herhangi bir farkı olmadığını savunan seks işçisi taraftarı feministlere göre, kadınların fuhuş sektörüne girmelerinde en büyük etkeni ekonomik amaç olarak görülmektedirler.¹⁶⁶ Öyle ki, bu feminist yaklaşıma göre seks işçiliği, kadınlara hayatlarını idame ettirebilmek açısından para kazanma olanağı sunarak, onları bu anlamda desteklemektedir. Bu bağlamda seks işçiliğinin yasaklanmasında ısrarcı olmak gereksizdir.¹⁶⁷ Seks işçiliği ekonomik özgürleşme yolunda kadını geliştirebilir ve kadın ve erkek arasındaki iktidar mücadelesinde kadınlar lehine sonuçlar doğurabilmektedir.¹⁶⁸

Seks işçiliğinin meslek olarak tanımlanması yönündeki çabalar, fahişeliğin seks işçiliği olarak yeniden ele alınarak tanımlanması, seks işçilerinin istihdam koşullarının iyileştirilmesi ve siyasal haklardan yararlanarak koruma sağlanması açısından siyasal hareket oluşturma amacına hizmet etmektedir.¹⁶⁹ Bu açıdan seks işçisi taraftarı feministler, fahişeliği iş olarak meşrulaştırmak amacıyla, geleneksel olarak fahişeliğe iliştilen sosyal ve dinsel lekeden kurtulmak için “işçi” terimini kullanırlar. Bir başka ifadeyle, seks işçisi hareketi tartışmayı, ahlaksız, uçkuru gevşek kadınlarla ilgili bir söylemden, bu kadınların çalışma koşulları ve varoluşlarının ekonomik ve sosyal faktörleriyle ilgili söyleme kaydirmiştir.¹⁷⁰

---

¹⁶⁶ Thompson, “Prostitution...”, s. 234.

¹⁶⁷ Cooper, “Prostitution...”, s. 112.

¹⁶⁸ Stremler, “Sex...”, s. 196

¹⁶⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz.: “Seks İşçileri Evrensel Bildirisi”, <http://www.kadinkapisi.org/kaynak/bildiri.PDF>, erişim tarihi: 29.08.2008.

¹⁷⁰ Cabezas, “Rastantısal...”, s. 289.

Radikal feministlerin aksine bu yaklaşım, seks işçiliği konusunda gönüllü ve zorla ayrımı yaparak bu mesleği seçen kadınların irade sahibi olduklarını vurgulayıp, radikal feministlerin bu kadınları kurban, kendi kendine karar veremeyen, pasif bireyler olarak değerlendirmelerine şiddetle karşı çıkarlar. Öyle ki, “mecburi” ve “gönüllü” fahişelik arasındaki ayrım önem veren seks işçisi taraftarı feministler, “gönüllü” seks işçilerinin sağlığını ve refahını korumak için, seks işçiliğinin iş yasaları ve insan hakları bağlamında düşünülmesi gerektiğini öne sürerler.¹⁷¹ Ancak bazı seks işçisi taraftarı feministler, böyle bir ayrım yapmanın, kadınların erkek egemen sistem tarafından iffetli / iffetsiz zıtlığı ekseninde tekrar sınıflandırılmasına ve bu sınıflandırmanın bir kez de fuhuş sektöründe çalışan kadınlar üzerinde yeniden üretileceğini savunmaktadırlar. Bu bağlamda, özgür bir seçim ve meslek olarak gönüllü fahişelik ayrımı hususunda, seks işçisi taraftarı feministler arasında da bir anlaşmaya varılamamıştır.¹⁷²

Sonuç olarak seks işçisi taraftarı feminist yaklaşım, fahişeliğin yeniden tanımlanarak sosyal, siyasal ve hukuksal haklara sahip olmaları yönünde mücadele edip, fahişeliğin suç olmaktan çıkarılarak, bir emek biçimi çerçevesinde meslek olarak meşrulaştırılması gerekliliğinin savunmaktadırlar. Bu bağlamda seks işçilerinin çalışma ve yaşama koşullarının iyileşebilmesi için haklarını talep etmelerini ve örgütlenmelerini sağlayabilecek fuhuş politikalarından yana bir tavır alarak fuhuş sektörünün yasallaşması gerektiğini savunurlar.¹⁷³ Bu düşünceye göre, seks endüstrisinin yasallaşması, seks işçilerine, seçtikleri mesleği haklar

---

¹⁷¹ Cabezas, “Rastlantısal...”, s. 289.

¹⁷² Thompson, “Prostitution...”, s. 229.

¹⁷³ Kalfa, “Eski Doğu...”, s. 47.

çerçevesinde yerine getirebilme olanağı tanıyarak, seks işçiliğine yönelen kadınları güçlendiren bir etkiye sahip olacaktır.

III. KADIN SEKS İŞÇİLİĞİNE YAKLAŞIMLARA YÖNELİK ELEŞTİRİLER

Modern kölelik olarak algılanan fuhuşun, insan haklarına aykırı olduğu için sona erdirilmesi gerektiğini savunanlarla, yetişkinlerin para kazanmak için kendi bedenlerinden faydalanma haklarının olması ve bu haktan yararlanırken sömürü ve tehlikelerden korunmaları gerektiğini savunanlar arasında şiddetli bir tartışma sürmektedir.¹⁷⁴ Radikal feministler, fahişeliği mutlak bir sömürü olarak ele alarak, tamamen ortadan kaldırılmasını savunurken; seks işçisi taraftarı feministler fahişeliğin bir meslek olarak tanımlanıp sosyal, siyasal ve hukuksal haklarla korunması için mücadele vermektedir.

Seks işçisi taraftarı feminizme göre, fuhuş sektörünün yasaklanması, işçilerin sağlık ve güvenliğine yönelik risklerin artmasına neden olmakla birlikte, örgütlü suçların yararına sonuçlar doğuracaktır.¹⁷⁵ Seks işçisi taraftarı feministlerce, fuhuşun suç sayılması ve seks işçilerinin temel yurttaşlık haklarının verilmemesinin, seks köleliği denebilecek bir dizi uygulamanın varlığını sürdürmesinde çok önemli bir etken olduğu savunulmaktadır.¹⁷⁶ Bu bakımdan seks işçisi taraftarı feministler tarafından, radikal feministlerin cinsel emeği cürümleştiren yasal düzenlemelerden yana çıkmaları eleştirilerek, bu tür düzenlemelerin cinsel emek veren kadınların

---

¹⁷⁴ Altman, Küresel..., s. 130-131.

¹⁷⁵ Altman, Küresel..., s. 147.

¹⁷⁶ Altman, Küresel..., s. 147.

kısmen veya tamamen illegal bir ortamda çalışmak zorunda bırakılması sonucu, onların sırtından geçinenlerin lehine sonuç doğuracağı savunulmaktadır.¹⁷⁷

Fahişeliği, kadın bedeni ve cinselliği üzerindeki erkek egemen sistemin tahakküm kurma aracı olarak kadına yönelik şiddet olarak ele alan radikal feministlere göre, erkek egemen sistemin bir kurumu olarak seks işçiliği bir meslek olarak değerlendirilemeyeceği gibi, seks işçilerinin de bu bağlamda özgür iradeleri söz konusu değildir. Bu konumlandırmanın kadın seks işçilerini iradeden yoksun, pasif ve nesne durumuna getirdiğini belirten seks işçisi taraftarı feministlere göre, radikal feminist söylemler bu kadınların yaşadıkları gerçekliklerle kesişemeyip, çare sunamamaktadır. Bu yaklaşım, radikal feministlerin analizlerinde, kadın seks işçilerinin özgül deneyimlerinin dikkate alınmadığını belirterek, seks işçiliğinin seçim doğrultusunda yapılabileceği olasılığının da göz ardı edildiğini savunmaktadır. Öte yandan insan ticareti kapsamında fuhuşa zorlanan insanlar dışta bırakıldığında¹⁷⁸, seks işçiliğinin mesleksel sınırlarını çizebilmek için, işin zorla yapılması ile gönüllü olarak yapılması arasındaki ayrımı belirlemek oldukça güçtür.¹⁷⁹ Öyle ki, bu ayrım seks işçiliğini bir emek biçimi ve seçim çerçevesinde bir meslek olarak yeniden tanımlayarak seks işçilerinin yaşam koşullarını düzenlemeye yönelik mücadeleye hizmet etse de, “gönüllülük” kavramı beraberinde başına gelecekleri bilebilecek durumda olunması ve daha da ileri gidilerek olanları hak

---

¹⁷⁷ Kenan Erçel, “Teşbihte Hata: “Postmodern Feminizm ve Hayvan Refahı” Üzerine”, <http://www.birikimdergisi.com/birikim/makale.aspx?mid=413>, erişim tarihi: 15.12.2008.

¹⁷⁸ Modern kölelik olarak nitelendirilen “insan ticareti” uluslararası ve ulusal mevzuatta suç sayılmaktadır. Yukarıda değinilen ataerkil sistem ve kapitalist piyasa düzeninin sebep olduğu koşullar, insan hakları ihlali olarak nitelendirilen insan ticaretiyle bağlantılı olsa da, tezin alanı genel anlamda “seks işçiliği”nin incelenmesi olup, insan ticareti kavramına özel olarak değinilmemiştir. İnsan ticareti suçunda özgür iradeden bahsedilememektedir ve gerek radikal feministler gerek seks işçileri örgütlerinin bakış açısına göre insan ticareti suç sayılarak, kesinlikle yasaklanmalıdır.

¹⁷⁹ Kalfa, “Seks İşçiliği...”, s. 34.

etmesi algısına yol açabilmektedir. Kadınların özgürce seks işçiliğini bir meslek olarak seçebileceklerini savunan seks işçisi taraftarı feministlerin aksine radikal feministler, mevcut ekonomik ve toplumsal eşitsiz koşulların varlığında özgür seçimin mümkün olamayacağını savunmaktadırlar. Bu bağlamda radikal feminist yaklaşıma en büyük eleştiri, gönüllü ve zorunlu fahişelik arasında herhangi bir ayırım yapmamasıdır. Seks işçisi taraftarı feministler, radikal feministlere, seks işçisi kadınlara, kendi istekleri doğrultusunda seçimler yapabileceği hususunda güven duymamaları konusunda eleştiri getirerek¹⁸⁰, bu kadınların, radikal feministlerce özne yerine konulmamasına karşı çıkmaktadırlar.

Seks işçisi taraftarları feminizme yöneltilecek eleştirilerin başında ise, fuhuş sektöründe çalışanlar için geçerli olan tercih unsurunu abartılı biçimde değerlendirmeleridir.¹⁸¹ Öyle ki kadınlar üzerindeki ekonomik koşulların ve erkek egemen baskının kadınları alternatifsiz bırakmaları göz önünde bulundurulduğunda¹⁸², seks işçiliği bir seçim olmaktan öte hayatta kalma stratejisidir. Bu bağlamda radikal feministlere göre fuhuşa yönelik seçim odaklı olarak, ekonomik güçlükler, yoksulluk ve yoksunluklar göz ardı edilerek yapılan yüzeysel değerlendirmeler, konunun derinliğinde işleyen sömürü mekanizmasını kavramayı etkilemektedir.¹⁸³

Seçimler toplumsal yapı ve ilişkiler ağı bağlamından ayrı düşünülemez. Kadınların seçme özgürlüğüne atıfta bulunularak ve “gönüllülük” olarak değerlendirilen seks işçiliği algısı, beraberinde kayıtsızlık ve ilgisizlik getirmektedir.

---

¹⁸⁰ Thompson, “Prostitution...”, s. 234.

¹⁸¹ Altman, Küresel..., s. 145.

¹⁸² Thompson, “Prostitution...”, s. 235.

¹⁸³ Küntay, Erginsoy, İstanbul’da..., s. 65.

Bu durum ise kadın seks işçilerinin tehlikeye açık hayatlarında karşılaştıkları zorlukların görmezden gelinmesine veya meşrulaştırılmasına yol açmaktadır.

Öte yandan seks işçiliği her koşulda özgür iradenin mevcut olduğu bir iş olarak kabul edilmese de, seks işçisinin standart çalışma yasaları kapsamında haklara sahip işçi olarak tanımlanarak, uygun çalışma koşullarına, sömürü ve ayrımcılığa karşı korunma hakkına sahip olmaları gerekmektedir.

Ekonomik önemine karşın, fuhuşun ahlaki bir fenomenden ziyade bir iş kolu olarak analizi büyük eksiklikler içermektedir.¹⁸⁴ İstihdam koşulları ve kötü muameleden korunmak için oluşturulan örgütlerin önemini belirten Altman, seks işçilerini, seks işçiliği tanımını öne çıkarmadan da içine alabilen örgütlerin gerekliliğinin altını çizmektedir.¹⁸⁵

Seks işçiliği terimi ekonomik güç ve karşılıklı uzlaşma gücü anlamında bir tür eşitliği, müşteriyle hizmet veren kişi arasında bir iş anlaşmasını ima eder; ancak eşit olmayan koşulların var olmadığı şartlarda özgür iradenin ve seçim serbestisinin gerektiği anlamı ifade etmesi zor görünmektedir. Bu bağlamda, seks işçiliği ile ilgili ekonomik ve toplumsal koşullar göz ardı edilerek yapılan analizlerden kaçınarak, fuhuşa dair ahlaki bir olgudan ziyade bir işkolu olarak analizler yapılarak, gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

Seks işçilerinin etrafında giderek gelişen, güçlü çıkar gruplarının da içinde yer aldığı, organize bir ekonomik yapı vardır.¹⁸⁶ Uluslararası küresel seks ticareti bağlamında, seks işçilerinin haklarının ihlal edilmesi daha farklı bir boyut olarak,

---

¹⁸⁴ Altman, Küresel..., s. 143.

¹⁸⁵ Altman, Küresel..., s. 134.

¹⁸⁶ Fügen Yıldırım, Fahişeliğin Öbür Yüzü On Beş Kadının Tanıklığı, Metis Yayınları, İstanbul, 2004, s. 13.

seks işçileri daha savunmasız bir konuma itilmişlerdir. Dünyanın birçok yerinde seks işçileri sosyal utançla, suçlulaştırılmayla, tehlikeli çalışma koşullarıyla, insan hakları ihlalleriyle, sağlık ve güvenlikten yoksunlukla karşı karşıyadır.¹⁸⁷ Öte yandan toplumlarda, fuhuş yapan bireyin cinselliğini satışı sunmakla hak ileri sürmekten vazgeçtiği anlayışı yaygındır.¹⁸⁸ Tüm bu koşullar göz önünde bulundurulduğunda, çalışma şartlarının iyileştirilmesi, seks işçilerine hak ve güvencelerin sağlanması bağlamında seks işçisi örgütlerinin mücadeleleri anlamlıdır. Ancak ataerkil sistemin ürünü olarak ve kapitalist sistemin yaygınlaştırdığı seks işçiliği kurumu, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri sonucu üretilen ve inşa edilen kadın kurgusu ve cinselliği bağlamında da ele alınmalıdır. Fahişeliğin temelinde yatan eşitsizlik ve sömürü görmezden gelinerek, eşit iktidar koşulları altında bir tercih olarak sunulması sakıncalı olabilmektedir.¹⁸⁹ Fahişeliği özgür bir seçim olarak görmek, fahişeliğin altında yatan kadının cinsel ve ekonomik eşitsizliğinin sömürülmesi gerçeğini görmezden gelmek olacaktır.

---

¹⁸⁷ Cabezas, “Rastlantısal...”, s. 290.

¹⁸⁸ Küntay, Erginsoy, İstanbul’da..., s. 67.

¹⁸⁹ Fahişeliği ataerkil sistemin bir kurumu olarak ele alan Millett, fahişelerin cinsel ilişkilerinin (ekonomik ya da çeşitli ruhsal nedenlerden ötürü) belirli bir zorunluluk biçiminde olduğunu ve özgür seçim olarak değerlendirilemeyeceğini savunmuştur.

Bkz. Millett, Cinsel..., s. 192.

İKİNCİ BÖLÜM

KADIN BAKIŞ AÇISI ÇERÇEVESİNDE KADIN SEKS İŞÇİLİĞİ HAKKINDAKİ HUKUKİ MEVZUATIN DEĞERLENDİRİLMESİ

I. ULUSLARARASI HUKUK BAĞLAMINDA KADIN SEKS İŞÇİLİĞİ

Seks işçiliği özgürleştirici bir süreç olmasa da hak arayışında seks işçilerinin emekleri görmezden gelinmemelidir. Ancak, seks işçiliği çoğu zaman emek kavramı çerçevesinde ele alınmadığı gibi, emek olarak algılandığında da ahlaksal ölçütlere göre değerlendirme yapılmaktadır.

Gerek ulusal gerekse uluslararası hukuk kurallarında yer alan genel ahlak terimini, davranışlara yönelik kurallar veya direktifler bütünü olarak kişilerin en önemli yargılarını veya inançlarını desteklemeyle ilgili duygu ve düşüncelerin karşılığı şeklinde tanımlamak mümkündür.¹⁹⁰

Genel ahlak tartışmalarının grup olarak kadın seks işçilerinin üzerinden yürütülmesinin yol açtığı önyargılı bakış açısı bazı sonuçlar doğurabilmektedir. Önyargılı tutum, bu gruplara olumsuz özellikler atfedilmesine, ayrımcı davranılmasına, şiddet kullanılmasına, bu grupların toplumsal yaşamdan dışlanmasına ve vatandaş olarak haklarını eşit olarak kullanmalarına engel oluşturabilmektedir.¹⁹¹

Seks işçiliğinin bir emek türü olarak yeniden tanımlanarak, hak ve güvenceler sağlama mücadelesinde, “hukukun onurlu ve adil yaşamı sağlayacak ve engelleri

---

¹⁹⁰ Gülriz Uygur, “Genel Ahlakın Vazgeçilmezliği (mi?)”, Güncel Hukuk, Aralık 2008, s. 12-13.

¹⁹¹ Şahika Yüksel, Cinsellik ve Cinsel Sorunlar-Psikiyatri Ders Notları, yay.haz.: Adam E., Yazıcı O., Tükel R., İstanbul, 1998’ten aktaran Kadriye Bakırcı, “İşçi-İşveren İlişkilerinde Ahlaka Aykırılık”, Güncel Hukuk, Aralık 2008, s. 20.

kaldırarak fırsatlar sunması”¹⁹² talep edilmektedir. Bu bağlamda seks işçileri mücadelelerini, insan hakları ekseninde sürdürmektedirler.

İnsan Hakları Hukuku’nun geleneksel uluslararası hukukun kapsamını genişlettiği söylenebilir; çünkü İnsan Hakları Hukuku uluslararası hukuk sistemine başka yollarla ulaşması mümkün olmayan bireylere ve gruplara uluslararası hukuksal taleplerde bulunma hakkı sağlamakta ve böylece uluslararası hukukun devlet merkezli söyleminin genişlemesine yol açmaktadır.¹⁹³ Bu anlamda fahişeliğin seks işçiliği çerçevesinde yeniden tanımlanarak, insan hakları çerçevesinde yeni bir özne olarak konumlandırma çabası hakimdir. Uluslararası alandaki bu çaba, toplumsal cinsiyet eşitsizliği hedef alınarak, kadın-erkek eşitliği sağlanması ve kadınların insan haklarının tanınması mücadelelerinden bağımsız düşünülmemelidir.

Cinsiyet ayrımcılığını yasaklayan uluslararası belgelerin¹⁹⁴ yanında, genel ilkelerin kadınlar açısından yeterli koruma sağlamadığı düşüncesiyle BM Genel Kurulu 1979 yılında Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi’ni (CEDAW) kabul etti.¹⁹⁵ CEDAW sözleşmesinin temel hedefi, toplumsal yaşamın her alanında kadın-erkek eşitliğini sağlamak amacıyla,

---

¹⁹² Uygur, “Genel...”, s. 14.

¹⁹³ Fatmagül Berktaş, Tarihın Cinsiyeti, Metis Yayınları, İstanbul, 2003, s. 36.

¹⁹⁴ Bu konudaki ayrıntılı bilgi için bkz. Berktaş, Tarihın..., s. 47.

¹⁹⁵ Berktaş, Tarihın..., s. 47.

Türkiye ise, kadın-erkek eşitliği açısından bağlayıcı olan sözleşmeyi 1985 yılında imzalayarak taraf olmuş ve sözleşme 1986 yılında yürürlüğe girmiştir.

Bkz. KSGM, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008-2013, Ankara, 2008, s. 16.(Bundan sonra KSGM, Toplumsal..., olarak yer verilecektir.)

kalıplaşmış kadın-erkek rollerine dayalı önyargıların yanı sıra geleneksel ve benzer tüm ayrımcılık içeren uygulamaların ortadan kaldırılmasıdır.¹⁹⁶

Kadın-erkek arasındaki eşitsizliği ele almayarak, bu eşitsizlikleri ortadan kaldırma amacı taşımayan yasalara hakim erkek egemen bakış açısı, ataerkil iktidarın sürdürülmesine hizmet etmektedir. CEDAW, kadına ve erkeğe eşit muameleyi içeren ve genellikle erkeğe yapılan muameleyi ölçüt olarak alan cinsiyet açısından nötr bir yaklaşımın ötesine geçerek, kadınlara yönelik ayrımcılığın özgül niteliğine yanıt veren bir hukuksal yaklaşıma sahiptir.¹⁹⁷

Kadınlar, kültür adına öne sürülen savlarla hakları en fazla ihlal edilen ve bu ihlallerin de gene aynı nedenle görünmez kılındığı toplumsal grupturlar.¹⁹⁸ Bu bağlamda CEDAW, kadınların eşitliği konusunda toplumsal ve kültürel kalıpların engel oluşturduğu yerlerde, değişmesi gerekenin kadınların hak eşitliği talebi değil; bizzat kültürel ve toplumsal kalıplar olduğu kabulüne de dayanmaktadır.¹⁹⁹

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırmak amacını taşıyan CEDAW sözleşmesinin, taraf devletleri “kadın ticareti ve fahişeliğin istismarının her şekliyle önlenmesi için yasama dahil gerekli bütün önlemleri” almakla yükümlü tutan 6. maddesi²⁰⁰, seks işçiliğinin bir seçim, seks işçilerinin ise bu seçimi yapan öznel olarak ele alınması gerektiğini savunan seks işçileri örgütlerince eleştirilmektedir. Cinsel hakları insan haklarının bir parçası olarak ele alan seks işçileri örgütleri, hem

---

¹⁹⁶ Nurgül Aksoy, *Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme ve Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün Rolü*, KSGM, Ankara, 2006, s. 19.

¹⁹⁷ Bertay, *Tarihin...*, s. 48.

¹⁹⁸ Bertay, *Tarihin...*, s. 49.

¹⁹⁹ Bertay, *Tarihin...*, s. 57.

²⁰⁰ KSSGM, *Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve İhtiyarı Protokol*, Ankara, 2001, s. 26. (Bundan sonra KSSGM, *Kadınlara Karşı...*, olarak yer alacaktır.)

feminizmde hem insan hakları söyleminde kadın cinselliğinin, yaralanmış ve tecavüze uğramış dişi bir öznelliğin tasvirinde, heteroseksüel normlara uyan pasif kadın cinselliği temsillerine dayanan bir tasvirde yer aldığında korunmaya değer olmasına karşı çıkmaktadırlar.²⁰¹

Kadınların insan haklarının tanınmasında bir diğer önemli adım olan 1993'te BM Genel Kurulunca kabul edilen, Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi'dir. Bildirgenin 1. maddesinde kadınlara yönelik şiddet, “ister kamusal ister özel alanda işlensin, kadınlara fiziksel, cinsel ya da psikolojik zarar ya da acı veren ya da vermesi muhtemel olan herhangi bir cinsiyet – yanlı şiddet eylemi ya da bu tür eylemlere ilişkin tehdit, baskı ya da özgürlükten keyfi bir şekilde yoksun bırakma” olarak tanımlanmıştır. Öte yandan bildirgenin 2. maddesinin (a) ve (b) bentlerinde kadınlara yönelik şiddet eylemleri tek tek sayılmakta ama şiddetin bunlarla da sınırlı olmadığı belirtilmekte; 3. bentte ise devlet tarafından işlenen ya da göz yumulan fiziksel, cinsel, psikolojik şiddetten söz edilmektedir.²⁰² Kadınlara yönelik şiddetin önlenmesi adına önem arz eden bu bildirme, şiddetin tanımını genişleterek; özel ve kamu ayrımı yapmadan her alanı kapsar şekilde ele alması açısından oldukça önemli bir gelişmedir. Kadınlara karşı şiddet, insan hakları kavrayışında önemli bir yer tutmasına karşın, seks işçilerinin karşı karşıya kaldıkları “kamusal” ve “özel” suistimal biçimleri söylemin bir parçası olmamıştır.²⁰³ Bu bağlamda şiddetin, bildirgenin 2. maddesinde sayılan şiddet türleriyle sınırlı

---

²⁰¹ Linda LeMoncheck, *Loose Women, Lecherous Men: Feminist Philosophy of Sex*, Oxford University Press, Oxford, 1997'den aktaran Cabezas, *Karşılaşmalar...*, s.280.

²⁰²Fatmagül Berktaş, “Kadınlar, Siyaset ve Demokrasi”, http://www.sodev.org.tr/okullar/sdo/ders_notlari/kadinlar.htm, erişim tarihi: 25.12.2008.

²⁰³ Cabezas, “Rastlantısal...”, s. 276.

olmadığının vurgulanması açısından, seks işçilerine özgü şiddet biçimlerinin, şiddet olarak tanınması olanağını doğurmaktadır.

Kadın-erkek eşitliğini sağlamak amaçlı sürdürülen mücadeleler sonucu “Dünya Kadın Konferansları” düzenlenerek, yeni kazanımlar elde edilmiştir. Bu konferanslar kapsamında Dördüncü Dünya Kadın Konferansı BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi’nin kararıyla bir taahhütler konferansı olarak, Pekin’de gerçekleştirilmiştir.²⁰⁴ Bu konferansta fahişelik, “ işyerlerinde, eğitim kurumlarında ve başka yerlerde tecavüz, cinsel suistimal, cinsel taciz ve gözdağı, kadın ticareti ve zorla fahişelik yaptırma da dahil, genel topluluk içinde gerçekleşen fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet’i tartışan 113(b) paragrafında, kadınlara karşı şiddet tanımlanırken ele alınmaktadır.²⁰⁵ Amalia Lucia Cabezas, seks işçilerinin kendi özgül deneyimlerine yer vermeyen bu tutumu eleştirerek, polisin, pezevenklerin ve müşterilerin tecavüzüne, cinsel suistimaline, tacizine ve tehdidine maruz kalan kadın seks işçilerinin haklarının, kadınlara karşı şiddetin bir biçimi olarak ele alınmadığını vurgular.²⁰⁶ Bu bakımdan kadınlara karşı şiddetle ilgili insan hakları diyalogunda seks işçilerinin deneyimlerinin bulunmayışı, hangi seslerin dinlendiği, neyin şiddet sayıldığı ve yasal reformlarda kadın cinselliğiyle ilgili hangi varsayımlarda bulunulduğuyla ilgili soruları gündeme getirir.²⁰⁷

Ancak konferansın eylem platformunun 130. maddesinde, “kadın ticaretini önlemek ve fahişlikle kadın ticaretine bağlı olarak şiddete maruz kalanlara yardımcı

---

²⁰⁴ Aksoy, Toplumsal..., s. 18.

²⁰⁵ Cabezas, Karşılaşmalar..., s. 281.

²⁰⁶ Cabezas, “Rastlantısal...”, s. 281.

²⁰⁷ Cabezas, “Rastlantısal...”, s. 278.

olmak” başlığı altında saptanan hedefler²⁰⁸, insan ticareti kapsamındaki “mecburi fahişelik”le mücadele bağlamında anlamlı görülmektedir.

Uluslararası hukukta temel özne devlettir ve bu yüzden de devlet kadının insan haklarını koruyup, geliştirmek ve bu hakları ihlal edenleri cezalandırmak hususunda gerekli özeni göstermekle sorumlu ve yükümlüdür.²⁰⁹ Bu bağlamda devletin kadın seks işçilerinin yaşam, özgürlük ve güvenlik haklarını tehdit eden etkenlerle mücadelede devletin yetersiz kalması, aslında bu duruma suç ortaklığı ettiği anlamına gelmektedir.

Yasalar neyin doğru neyin yanlış olduğunun belirlenmesinde önemli rol oynasalar bile kültür düzleminde gerçek bir değişme olmadığı sürece, bir reform aracı olarak yasanın başarısının kısıtlı olacağı açıktır.²¹⁰ Yine de ulusal ve uluslararası alanda yasal haklar elde edilmesi, erkek egemenliğine ve ataerkilliğe son vermenin biricik yolu olmasa bile, her iki düzlemde de çok önemli bir araçtır.²¹¹

Devletlerin uluslararası sözleşmelere söz konusu belgenin amacına aykırı olmaması koşuluyla çekince koyabileceğini belirten Fatmagül Berktaş, devletlerin insan hakları sözleşmeleri arasında en fazla CEDAW’a çekince konmuş olmasını ataerkilliğin ve ayrımcılığın her ülkede kök salması şeklinde yorumlarken; yasal

---

²⁰⁸ Bkz. KSSGM, Pekin+5 Siyasi Deklarasyonu ve Sonuç Belgesi (Türkçe,İngilizce)-Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu, Ankara, 2003, s. 252. (Bundan sonra KSSGM, Pekin..., olarak yer alacaktır..)

²⁰⁹ Yakın Ertürk, “Uluslararası Rejimler Bağlamında Namus Adına Uygulan Şiddet”, Namus Adına Şiddet Kuramsal ve Siyasal Yaklaşımlar içinde, der.: Shahrzad Mojab – Nahla Abdo, çev.: Güneş Kömürçüler, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006, s. 184.

²¹⁰ Berktaş, Tarihin..., s. 45.

²¹¹ Berktaş, Tarihin..., s. 45.

hakların tek başlarına değil, egemen toplumsal ve kültürel ortam içinde var olduklarına dikkat çekmektedir.²¹²

Kadın hakları ekonomik, toplumsal, siyasal, kültürel bütün bir haklar alanını kuşatırlar. Aynı nedenle de kadın hakları tek başına yalıtılmış bir biçimde ele alınamaz; bu haklar ancak onları çevreleyen toplumsal, ekonomik ve siyasal koşulların elverişli kılınmasıyla hayata geçirilebilir.²¹³ Bu bağlamda seks işçilerinin haklarının korunması ve seks işçilerine güvence sağlanması; ancak toplumun ve devletin sorumluluk üstlenmesi ile aşama aşama mümkün olacaktır.

II. TÜRKİYE'DE TEMEL KANUNLAR VE DİĞER KURALLAR BAKIMINDAN KADIN SEKS İŞÇİLİĞİ

Ülkemizde seks işçiliği konusundaki yasal düzenleme, devlet tarafından ruhsatlandırılmış genelevlerde kayıtlı çalışan seks işçilerinin çalışmalarını öngören özelliklere sahip olması bakımından “düzenleyici”²¹⁴; insan ticaretinin ve fuhuşa teşvik eylemlerinin suç sayılması bakımından da “yasaklayıcı” niteliktedir. Bu konuyla ilgili olarak, başta Anayasa olmak üzere, ilgili tüzük ve kanunlar incelenecektir.

1. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası

Anayasa’da belirtildiği üzere, Türkiye Cumhuriyeti hukukun üstünlüğü ilkesiyle yönetilen demokratik bir ülkedir ve herkesin temel özgürlüklerin ve insan

---

²¹² Berktaş, Tarihin..., s. 56-58.

²¹³ Berktaş, Tarihin..., s. 62.

²¹⁴ Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği, Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Alanında Ulusal ve Yerel Medya Yoluyla Savunuculuk Projesi-Bilgilendirme Dosyası 8: Seks Ticareti, ed.: Prof Dr. Esin Küntay, Dr. Muhtar Çokar, s. 26, http://www.cetad.org.tr/doc/abilgilendirme_dosyasi_8.pdf, erişim tarihi: 29.08..2008. (Bundan sonra CETAD, Seks Ticareti..., olarak yer alacaktır.)

haklarını güvence altına alan sosyal bir devlettir.²¹⁵ Anayasanın 2. maddesinde “insan haklarına saygılı” ibaresine de yer verilmektedir. Devletin bu özellikleri kapsamında, 5. maddede devletin temel amaç ve görevleri arasında, “kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak, kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak şekilde sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmak, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamak” sayılmıştır.

İnsanın değerini, onu bütün diğer canlılardan ayıran olanaklar olarak gören İoanna Kuçuradi’ye göre, insan onurunu oluşturan bu olanakların geliştirilmesi ve korunması talebi de insan haklarının temelini oluşturmaktadır.²¹⁶ Sosyal devlet ise devletin sosyal barışı ve sosyal adaleti sağlamak amacıyla sosyal ve ekonomik hayata aktif müdahalesini meşru ve gerekli gören bir anlayışı ifade etmektedir.²¹⁷

Bu açıklamalar ışığında, seks işçilerinin haklarını arama mücadelelerini insan hakları kapsamında yürütmeleri ve devletten hak ve güvenceler talep etme bağlamında sosyal devlet kavramına vurgu yapılması bakımından, Türkiye Cumhuriyeti devletinin, Anayasada belirlendiği üzere “insan haklarına saygılı” bir nitelik taşıması ve sosyal devlet kapsamında kişilerin refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak adına önlerindeki siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmak görevi önem arz etmektedir.

Öte yandan Anayasa’nın 10. maddesine 2004 yılında eklenen, “Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla

---

²¹⁵ KSGM, Toplumsal..., s. 18.

²¹⁶ İoanna Kuçuradi, “Felsefe ve İnsan Hakları”, İnsan Haklarının Felsefi Temelleri içinde, yay.haz.: İoanna Kuçuradi, Türkiye Felsefe Kurumu, Ankara, 1996, s. 49.

²¹⁷ Ergun Özbudun, Türk Anayasa Hukuku, Yetkin yay., Ankara, 2000, s.123

yükümlüdür.” hükmü, ataerkil sistemde cinsiyete dayalı ayrımın uzantısı olarak değerlendiren seks işçiliğinin ele alınmasında önemli bir gelişmedir.²¹⁸ Yapılan bu değişiklikle devlet, cinsiyete dayalı ayrım yapmamanın ötesinde, kadınla erkeği her alanda eşit haklara, eşit imkanlara kavuşması için düzenlemeler yapmak ve gerekli tedbirleri almakla yükümlü kılınmıştır.²¹⁹ Her ne kadar şekli anlamda eşitlik maddi anlamda eşitlik sağlama mücadelesinde önem taşıyor ve bu maddede belirtilen eşitliğin hayata geçmesi bakımından devlet yükümlü kılınmış olsa da, yasa karşısında herkesin eşit olduğu anlayışıyla yetinmeyip cinsiyete dayalı iktidar ilişkilerinin eşit olmayan niteliğini ortaya koyarak, somut farklılıkları dikkate alan bir feminist haklar söylemini geliştirmek, hem teorik hem de pratik açıdan çok önemlidir.²²⁰

Son olarak Anayasamızın 90. maddesine gereğince “Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır” olması, herhangi bir uyuşmazlık durumunda Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi de dahil olmak üzere, temel hak ve özgürlükleri hedef alan uluslararası anlaşmalar ulusal düzenlemeler karşısında öncelikli konuma getirilmiştir.²²¹ Bu bakımdan 90. madde, seks işçilerinin uluslararası alanda hak arama mücadelelerinin

---

²¹⁸ Günümüzde Ceza Kanunu’nda artık böyle olmasa da, yakın geçmişimizde “Bir fahişeye tecavüz edilmesi halinde hükmedilecek cezalarda yarıya kadar indirim” öngörülüyordu. Bkz. Kuntay, Erginsoy, İstanbul’da..., s. 65.

Bu ayrımcı yaklaşım sonucu, Anayasanın 10.maddesinde öngörülen “kanun önünde eşitlik ilkesi”nin açık ihlali söz konusuydu. Eski TCK’nın 438. maddesi Anayasa mahkemesi tarafından iptal edilmiştir.

²¹⁹ KSGM, Toplumsal..., s. 18.

²²⁰ Berktaş, Tarihin..., s. 46.

²²¹ KSGM, Toplumsal..., s. 18.

kazanımları açısından imzalanan uluslararası sözleşmelerin, ülkemizde usulüne uygun olarak girdiğinde doğuracağı sonuçlarla yakından ilgilidir.

2. Türk Ceza Kanunu

5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanununun “genel ahlaka karşı suçlar” kapsamında düzenlenen, “fuhuş” başlığını taşıyan 227. maddesi, çocuk veya yetişkin bir kimseyi fuhuşa özendiren, bunun yolunu kolaylaştıran, barındıran ve insan ticareti yoluyla ülkeye sokan, fuhuşa sürükleyen kişilerin eylemlerini “suç” saymakta ve cezalandırmaktadır.²²² Bu maddede tanımlanan suçların, cebir veya tehdit yoluyla yada hileye başvurulmuş bir kimsenin çaresizliğinden yararlanılarak işlenmesi durumunda; ve ayrıca söz konusu suçların eş, ana-baba, kardeş, eşin ana-babası veya bir kimseyi yasal açıdan korumakla yükümlü kılınan kişiler tarafından işlenmesi halinde ağırlaştırıcı cezalar öngörülmektedir. Bu bağlamda görüldüğü üzere, yasa koyucu tek başına fuhuş yapmayı “suç” saymamaktadır; bireyi fuhuşa sunmak, çalıştırmak, çıkar sağlamak için onu “meta” gibi kullanarak mağdur etmek “suç”tur.²²³

“İnsanlığa karşı suçlar” kapsamında düzenlenen 77. madde ise “zorla fuhuşa sevk etme” fiilini suç sayarak cezalandırmaktadır. İnsan ticareti başlığı altında düzenlenen TCK’nın 80. maddesinde 5560 sayılı Kanunla 06.12.2006 tarihinde değişiklik yapılarak zorla çalıştırma, hizmet ettirerek esarete tabi kılma eylemlerine “fuhuş yaptırma” da eklenmiştir.²²⁴ İnsan ticareti yoluyla bir kimseyi sınır ötesi taşıyanların, uygulamada ülkeye soktukları kişilerin çoğu kez pasaportlarını

---

²²² CETAD, Seks Ticareti..., s. 26.

²²³ CETAD, Seks Ticareti..., s. 26.

²²⁴ CETAD, Seks Ticareti..., s. 27.

ellerinden alarak, saklayarak, kendilerine karşı borçlandırarak fuhuş yapmaya zorladıkları saptandığından, ilgili maddeye “fuhuş yaptırma” hususunun eklenmesi gereği doğmuştur.²²⁵

İnsan ticareti, insanlık onurunun hiçe sayıldığı, insan varlığının ve emeğinin ticari bir meta olarak görüldüğü, zorla seks istismarı, köleliğe benzer koşullardaki işçi istismarı, dilenci istismarı, çocuk istismarı vb. konularını kapsayan, nefret ve kaygı uyandıran bir fenomendir.²²⁶ İnsanların içerisinde buldukları maddi ve manevi her türlü sıkıntı ve zorluklardan çeşitli şekillerde yararlanmak için yapılan ve mağdurlarının yaşamlarını hiçe sayan insan ticareti, yüksek kazançlı olmasına karşın, düşük riskli bir suç faaliyeti olarak görülmektedir.²²⁷

Ülkelerde yaşanan siyasi ve ekonomik güvensizlikler sonucu ortaya çıkan ekonomik krizler ve güç koşullardan daha fazla etkilenecek yoksullaşan kadınlar, daha iyi bir yaşam sürme umudu taşımaları nedeniyle, seks endüstrisinden kar elde etme amacını taşıyan suç örgütlerinin ağına düşmüşlerdir. Küreselleşen seks endüstrisine olan talebe arzı oluşturan bu kadınların yaşadığı koşullar, “modern kölelik” koşulları olarak nitelendirilerek; bu konuda gerek uluslararası gerekse ulusal alanda insan hakları ihlallerini önlemek adına mücadeleler verilmektedir.²²⁸

3. Kabahatler Kanunu

Türk Hukuk sisteminde fuhuş suç sayılmamakta; ancak fuhuşa aracılık etmek suç sayılmaktadır. Fuhuşun suç sayılmamasına karşın, Türkiye’de seks işçiliği yapan

---

²²⁵ CETAD, Seks Ticareti..., s. 27.

²²⁶ Y.Furkan Şen, Organize Suçlarla Mücadele Dünya ve Türkiye Perspektifinden Göçmen Kaçakçılığı, İnsan Ticareti ve Organ-Doku Nakli, KOM/TADOC Yayınları, Ankara, 2006, s. 71.

²²⁷ Şen, Organize..., s. 70.

²²⁸ İnsan ticareti ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Şen, Organize..., s.67-121.

kadınların karşılaştıkları sorunlardan biri Kabahatler kanunu çerçevesinde fuhuş yaptığı saptanan seks işçilerine para cezası kesilmesidir.

5326 sayılı Kabahatler Kanununun, “Emre aykırı davranış” başlığı altında düzenlenen 32. maddesinde “Yetkili makamlar tarafından adli işlemler nedeniyle ya da kamu güvenliği, kamu düzeni veya genel sağlığın korunması amacıyla, hukuka uygun olarak verilen emre aykırı hareket eden kişiye yüz Türk Lirası idari para cezası verilir. Bu cezaya emri veren makam tarafından karar verilir...” hükmü yer almaktadır. Ankara Sağlık Müdürlüğü Zührevi Hastalıklar ve Fuhuşla Mücadele Komisyonu Başkanlığı da bu hükme ve Zührevi Hastalıklar ve Fuhuşla Mücadele Tüzüğü'nün verdiği yetkiye dayanarak “fuhuş yapmak amacıyla cadde ve sokaklarda bekleyen” seks işçilerine para cezası kesilmesini kararlaştırmıştır.

Kanunun bu maddesinden hareketle seks işçilerine yönelik alınan bu karar, gerek suç sayılmayan bir olguyu kabahat sayarak para cezası kesilmesi gerekse bu kararın “emre aykırı davranış” hükmüne dayanılarak verilmesi açısından eleştirilmektedir. Öyle ki Kabahatler Kanununun 32. maddesinin fuhuşla ilgili açık bir düzenleme içermemesine ve fuhuşun suç sayılmamasına rağmen, uygulanan bu kararın yasal dayanaktan yoksun olduğu üzerinde durularak, keyfi uygulamalarla karşılaşılabileceği endişesi taşınmaktadır.

4. Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü

1933 tarihinde yürürlüğe giren “Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Nizamnamesi”nin 1961 tarihinde yenilenmiş hali olan “Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden

Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü”, 1930 yılında kabul edilen 1593 numaralı “Umumi Hıfzısıhha Kanunu”na dayanılarak çıkartılmıştır.²²⁹ Tüzük 1960’lı yıllarda çıkarıldığı biçimi ile çok az bir değişiklikle günümüze kadar varlığını sürdürmüş olup, tüzüğün 1973 yılında bazı maddeleri yürürlükten kaldırılmış ve eklemeler yapılmıştır.²³⁰

Genelevlerin açılışları, sağlık ve idari yönden denetlenmeleri, genel kadınların özellikle sağlık yönünden sürekli denetim altında bulunmaları hususu tüzük tarafından düzenlenmiştir.²³¹ Tüzük uyarınca fuhuşla ilgili idari, sağlık ve icra işlerini yürütmek için valilikler tarafından kurulan “Fuhuşla Mücadele Komisyonu”nun amacı fuhuşu denetlemek, fuhuş nedeniyle bulaşan zührevi hastalıkların yayılmasını ve bu yüzden amme düzeninin bozulmasını engellemektir. Komisyonun temel görevleri, genelevlerin açılmasına karar vermek ve ruhsatlandırmak; tüzükte genel kadın olarak tanımlanan kadın seks işçilerini kayıt altına almak; genel kadınların düzenli sağlık muayenesi olmalarını sağlamak; tek başına fuhuş yapılan birleşme evlerini ruhsatlandırmaktır.²³²

---

²²⁹ Muhtar Çokar, “Kölelik mi, Çalışma mı?”, Fügen Yıldırım’ın Fahişeliğin Öbür Yüzü-Onbeş Kadının Tanıklığı kitabının ekler bölümünde, Metis yay., İstanbul, 2004, s. 135.

1930 yılında yürürlüğe giren Umumi Hıfzısıhha Kanununun üçüncü bölümü “umumi kadınlar” hakkında olup, kanun, Sağlık ve İçişleri Bakanlıklarının bir tüzük yayımlayarak cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların önlenmesi amacıyla “umumi kadınları ve evlerin” uyması gereken kuralların saptanmasını gerekli görmüştür.

Bkz. CETAD, Seks Ticareti..., s. 29.

²³⁰ CETAD, Seks Ticareti..., s. 29.

²³¹ Haeberle, Cinsel..., s. 523.

²³² CETAD, Seks Ticareti..., s. 29.

Fuhuş tüzüğüne göre bir kadın seks işçiliğini yapması ancak devletin kontrolü altında mümkündür.²³³ Kadın seks işçilerinin komisyonca karar verilip tescil edilerek (vesika alarak), genelevlerde çalışabilmeleri için bazı koşullar aranmaktadır. Bu koşullar, 21 yaşının bitirilmiş olması ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olunmasıdır. Ayrıca genelevlerde çalışan seks işçilerinin evli olmamaları gerekmektedir.

Tüzüğün 15. maddesinde genel kadınlar tarif edilmiştir: “Başkalarının cinsi zevkini menfaat karşılığı tatmin etmeyi sanat edinen ve bunun için değişik erkeklerle münasebette bulunan kadınlara (Genel kadın) denir.”²³⁴ Fuhuşu kendine sanat eden olarak tasvir edilen genel kadınlar ibaresi, seks işçiliğinin ekonomik ve sosyal nedenlerden kaynaklanabileceği gerçeğinin üstüne örtmekte ve damgalayıcı bir tutum sergilemektedir.

Tüzüğün 20. maddesinde komisyonun öncelikli görevleri arasında, kadını fuhuşa sürükleyen sebeplerin araştırılarak, onun tekrar “namuslu bir hayata” dönmesini sağlayacak önlemleri düşünmek olduğu belirtilmiştir. “Namuslu bir hayata geri dönmek” ibaresi tersinden değerlendirildiğinde, genelevlerde çalışan seks işçilerinin namuslu olmayan bir yaşam sürdürdükleri anlamı çıkarılabilmektedir.²³⁵ Bu anlamda tüzükte, namus kavramı üzerinden kadınlar arasında bir ayırım yapılarak, seks işçilerini iffetsiz kadın olarak damgalama ve dışlama tutumu, toplumdaki bakış açısına paralel olarak sürdürülmüştür.

---

²³³ Aslı Zengin, “Devletin Cinsel Kısıtı: Kayıtlı/Kayıtsız Fuhuş Mekanları Üzerine Bir Yazı”, Amargi, Kış 2008-09, s. 57.

²³⁴ Öte yandan tüzük kapsamında sadece kadın seks işçileri ele alınmış olmakla; transeksüel ve erkek seks işçileri tüzük kapsamına dahil edilmemiştir.

²³⁵ CETAD, Seks Ticareti..., s. 30.

Türkiye, seks işçiliğinin kanunlarla düzenlenerek kayıt altına alındığı ve cinsel yolla bulaşan zührevi hastalıkların önlenmesi için fuhuşun denetim altında tutulmaya çalışıldığı ülkelerdendir. Ancak günümüzdeki uygulamalarda çok az sayıdaki seks işçisinin kayıt altına alınması ve zorunlu sağlık kontrollerinin sağlanması; diğerlerinin ise gruplar halinde periyodik yakalamalar biçiminde kontrol edilmeye çalışılması söz konusudur.²³⁶ Öte yandan genelevde çalışan kadınlar, hastalıklara karşı korunmaya çalışılması adına düzenli kontrollere gitseler de yasa kadınlarla birlikte erkeklerin de kontrol edilmesi gerekliliğine inanmamaktadır. Kadınların bulaşıcı hastalığa yakalanıp yakalanmamaları konusu, sadece erkeklerin sağlığının korunması söz konusu olduğunda²³⁷ ve kamu sağlığını koruma amaçlı ele alınmaktadır. Bu anlamda genelevde çalışan kadınlar sağlık açısından güvende değildirler. Bir başka ifadeyle tüzük sadece seks işçisi kadınların muayenesine ve tedavisine önem vermekte; ancak kadınlar açısından güvenli cinsel ilişki adına herhangi bir düzenleme öngörmemektedir.

Tüzük, seks işçisi kadınlara genelevlere çalışma izni verirken, buralarda çalışmak üzere kayıtlı bulunan kadınlara önemli kısıtlamalar getirir. Genel kadın olarak tescil edilen kadınların nüfus cüzdanları komisyon tarafından ellerinden alınarak, kendilerine genel kadın kimliği verilmektedir. Büyük iller hariç, bu kadınların genelevde ikamet etmeleri zorunlu olup, geçici olarak evci çıkabilmeleri ve il dışına çıkmaları izne bağlanmıştır. Seks işçisi kadınların seyahat özgürlükleri kısıtlanarak, buldukları ilin dışına çıkmaları izne tabi kılınmıştır. Öte yandan

---

²³⁶ Çokar, “Kölelik mi...”, s. 138.

²³⁷ MacKinnon, Women..., s. 154.

genelevlerde çalışan kadınlara müşteriye seçme konusunda bir serbesti tanınmamaktadır.

Türkiye genelevleri olan dünyadaki az sayıdaki ülkelerden biri olması özelliğini taşımaktadır. Yasal prosedüre uygun olmayan randevuevlerinin kurulup işletilmesi ve bu işyerlerinde seks işçisi çalıştırılması ise yasaklanmıştır.²³⁸ Seks işçileri sadece çalışan konumunda ve ruhsatlı yerlerde çalışmak zorundadırlar.²³⁹ Tüzükte tarif edilen “tek başına fuhuş yapılan ev”in ve “birleşme yerleri”nin, seks işçileri bakımından gerek müşteri seçme ve kendi emeğini denetleyebilme serbestisi verme, gerekse sokakta yasadışı çalışmayı önleme açısından alternatif bir çözüm olarak sunulma olasılığı olsa da uygulamada bu mekanlara komisyonlar tarafından ruhsat verilmediği saptanmıştır.

Tüzüğün 48. maddesi gereğince genelevler, resmi dairelere, ibadet ve eğitim yerlerine, spor sahaları, genel toplanma, eğlence ve bayram yerlerinin yakınında ve bu yerlerden görünebilecek mesafelerde açılmazlar. Görüldüğü gibi genelevler, toplum içerisinde görünmez olabildikleri ve toplumun kıyısında yer aldıkları ölçüde var olabilmektedir.²⁴⁰

Tüzükte fuhuş yerlerinin kapıları camsız ve daima kapalı olması gerekliliği vurgulanırken; ancak ziyaretçiler tarafından çalındıktan sonra kapının açılmasına izin verilmiştir. Öte yandan kadınların pencere önünde “açık saçık” oturarak kendilerini teşhir etmeleri ve geçenlere laf atmaları da açıkça yasaklanmıştır. Bu bakımdan sadece mekanlar değil; fakat o mekanların içerisindeki bedenlerin de görünmezliği

---

²³⁸ Bakırcı, “İşçi-İşveren...”, s. 21.

²³⁹ CETAD, Seks Ticareti..., s. 32.

²⁴⁰ Zengin, “Devletin ...”, s. 56.

garanti altına alınarak genelevlerdeki yaşam hapis hayatına dönüştürülmektedir.²⁴¹ Dış dünyadan soyutlanıp eve hapsedilerek görünmez kılınmaya çalışılan kadınların “açık saçık pencerelerde oturmaları” bir teşhir ögesi sayılarak, erkek bakış açısına hakim olan kadınların davranışlarının erkeklerin “aktif ve saldırgan” cinselliklerini tahrik edeceği varsayıp, maddede kadının cinselliği üzerinden tanımlanan ahlaki değer yargılarını çağrıştıran bir dil kullanılmıştır.

“Genel kadın” devletin çeşitli kurumsal pratikler sonucunda kadınlara vesika vererek kurduğu bir kimlik olup, vesika aracılığıyla kadınlar belirli bir yaşam formunun hüküm sürdüğü genelevlere yerleştirilerek, toplumsal yaşamdan koparılmaktadırlar.²⁴² Öte yandan seks işçilerini kayıt altına alınması aynı zamanda adli sicillerine de fuhuş yaptıklarının işlenmesi anlamına gelmekte ve bu durum kendilerini ve çocuklarının sosyal yaşamlarında ayrımcılığa uğramalarına yol açmaktadır.²⁴³ Tüzükte belirtildiği üzere, kayıt altına alınan seks işçilerinin bilgilerinin gizli tutulması zorunlu kılınmış olsa da seks işçilerinin çocukları polis veya subay olamamaktadır.²⁴⁴ Seks işçilerine bu ayrımcı yaklaşım etiketleyici, aşağılayıcı ve dışlayıcı bir tutuma yol açmaktadır.

Tüzükte genelev işletenlere, yanlarında çalışan seks işçileriyle ilgili sorumluluklar²⁴⁵ yüklenmiş olsa da uygulamada bu sorumlulukların yerine getirilip getirilmediği şüphelidir. Bunun kaynağı ise, hak ve güvencelerini kullanmada

---

²⁴¹ Zengin, “Devletin...”, s. 56.

²⁴² Asli Zengin, “Şiddetin Şirretle Ortaklığı: Fuhuşa ve Fuhuş Yasasının Yaptıklarına Dair Kısa Bir Yazı”, Amargi, Bahar 2009, s. 32.

²⁴³ CETAD, Seks Ticareti..., s. 32.

²⁴⁴ Çokar, “Kölelik mi...”, s. 140.

²⁴⁵ “Genelev işletenlerin mükellefiyeti” başlığı altında ilgili tüzükte, madde 55 ve devamında düzenlenmiştir.

korumadan yoksun kılınan seks işçilerinin, genelev işletenlerle mücadele etme konusunda dezavantajlı durumda olmalarıdır.

Genelevlerle ilgili düzenlemelerin olumlu yanlarından biri, seks işçilerinin SSK'ya bağlı olmasıdır.²⁴⁶ Ancak seks işçileri her ne kadar sigortalı olsalar da hastalık sigortası kapsamında değildir.²⁴⁷ Öte yandan genelevlerde çalışan seks işçilerinin sigortalı çalışmak zorunda olmalarına karşın, şimdiye kadar bilinen çok az sayıda emekli seks işçisi vardır. Sonuç olarak seks işçileri sosyal güvenlik haklarını diğer insanlar gibi kullanamamaktadır.²⁴⁸

Tüm olumsuzluklara rağmen genelev sisteminin yasadışı fuhuş sektöründe yaşanan insan hakları ihlalleri, şiddet, sömürü ve riskler göz önüne alındığında seks işçileri açısından elverişli bir düzenleme olduğu savunulabilir.²⁴⁹ Genelevler seks işçileri için yasadışı çalışma koşullarına göre daha güvenli yerler olup; şiddet, sömürü ve zorla çalışmanın önlenmesi bakımından daha denetlenebilir mekanlardır.²⁵⁰ Ancak “Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü”, gerek bazı maddelerinde seks işçilerine yönelik damgalanma, dışlanma, ayrıma tabi tutulma vb gibi olumsuz tutumu benimseyen dili, gerekse değişen koşullara paralel olarak seks işçilerinin karşılaştıkları olumsuz koşulları ortadan kaldıracak hak ve güvenceler sağlayacak düzenlemelerden yoksun olması bakımından yetersizdir.

---

²⁴⁶ 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 4. maddesi uyarınca “24/4/1930 tarihli ve 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanununda belirtilen umumî kadınlar” sigortalı sayılanlar arasında yer almıştır.

²⁴⁷ CETAD, Seks Ticareti..., s. 32.

²⁴⁸ Çokar, “Kölelik mi...”, s. 140.

²⁴⁹ CETAD, Seks Ticareti..., s. 32.

²⁵⁰ CETAD, Seks Ticareti..., s. 32.

SONUÇ

Kadın seks işçiliğini, kadın bedeni ve cinselliğinin sömürülmesi ve kadına yönelik şiddet olarak kodlayan radikal feminist yaklaşım ile fahişeliğin yeniden tanımlanarak, seks işçiliği etrafında bir emek türü olarak ele alınması gerektiğini savunan seks işçisi taraftarı feministler arasındaki tartışmalar sürmektedir.

Bazı feminist analizcilerin, seks işçilerinin kendi inisiyatifini inkar edecek şekilde para için yapılan seksin her türüsünü aynı kefeye koyan bir tutum içine girildiği görülmekle beraber, fuhuşu “tercih edenlerin” oldukça zor koşullar altında bunu yapmış olmaları da mümkündür.²⁵¹ Bir başka ifadeyle, seks işçiliği yalnızca özgürlüklerin sınırlanması ve baskı sonucu olmayabilir; ancak böylesi bir bakış açısı dikkate değer diğer sömürü biçimlerini ve cinsel istismara boyun eğmeyi göz ardı edebilmektedir.²⁵² İnsanların büyük çoğunluğu için seks işçiliği bir hayatta kalma stratejisiyken, seks işçiliğinin ekonomik güç ve karşılıklı uzlaşma gücü anlamında bir tür eşitliği, müşteri ile hizmeti veren kişi arasında bir iş anlaşmasını ima etmesinin, yoksulluğun, açlığın, evsizliğin ve kimsesizliğin olağan hale geldiği herhangi bir ülkenin şehrinde mümkün olup olmadığının sorgulanması gerekmektedir.²⁵³

Şiddet, cinselliğin denetiminde çok sık kullanılan bir yöntemdir. Halihazırdaki cinsellik/cinsiyet düzenini açıkça çiğneyenler ise, şiddete uğrama konusunda daha korunaksız görünmektedirler.²⁵⁴ Pek çok toplumda seks işçilerinin marjinalleştirilmesi, insanlıktan çıkarılması ve dışlanması gerçeği, onlara karşı

---

²⁵¹ Altman, Küresel..., s. 146.

²⁵² Kolis Summerer, “Cinsel Sömürü, İnsan Kaçakçılığı ve Köleliğin Modern Biçimlerine Karşı Mücadele Bağlamında Kadının Korunması”, Ankara Barosu Hukuk Kurultayı, Ankara, 2006, s. 269.

²⁵³ Shivananda Khan, “Through a Window Darkly: Men Who Sell Sex to Men in India and Bangladesh”, Aggleton, Men Who Sell Sex içinde, s. 196’den aktaran Altman, Küresel..., s. 146.

²⁵⁴ Altman, Küresel..., s. 20.

şiddetin kolayca hoş görülmesi anlamına gelir.²⁵⁵ Maruz kaldıkları kötü muameleler karşısında korunmadan mahrum kalan seks işçilerinin, uğradıkları şiddeti hak ettikleri düşünülür. Öyle ki seks işçilerinin düşmüş, ahlaksız kadın ve saygın kadınların sosyal olarak inşa edilmiş “öteki”si olarak değerlendirilmeleri sonucu karşı karşıya oldukları sosyal leke, devlet tarafından suçlaştırılmalarıyla birleşerek, polisten, yetkililerden, müşterilerden, işletme sahiplerinden ve toplumun diğer üyelerinden gelen kötü davranışlar ve zararlar meşrulaştırılır.²⁵⁶

Seks işçiliğinin emek bağlamında ele alınarak, seçim veya özgürleştirici bir deneyim diye nitelendirilmesi çoğu koşulda geçerli olmayabilir. Ancak, cinselliğin emek olarak alınıp satılan bir hal almasının, bu hizmeti sunan kişinin emeğine yabancılaşmasına yol açma ihtimali yüksek olsa bile, fuhuş toplumsal bir olgu olduğu sürece, bu işi yapan kadınlar ile ilgili yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Aksi halde fuhuş sektörünün, cinsiyetçi ve kapitalist sistem referans gösterilerek, sömürüye dayalı ekonomik ve toplumsal koşulların sonucu olarak değerlendirilmesi sonucu görmezden gelinmesi ve bu sektörle ilgili herhangi bir düzenlemenin yapılmaması, kayıtsızlık politikalarının sürdürülmesi tehlikesini doğuracak ve bedel kadın seks işçileri üzerinden ödetilmiş olacaktır. Bu bağlamda, fuhuş bir gerçeklik olarak, toplumsal ve ekonomik bağlamda ele alınarak; ilk olarak kadın seks işçilerinin özgül deneyimlerine cevap verebilen fuhuş politikaları geliştirilmeli ve uzun vadede ise kadınları fuhuşa iten ve fuhuşu küresel bir sektör haline getiren koşullar ile ciddi bir mücadele içine girilmelidir.

---

²⁵⁵ Cabezas, “Rastlantısal...”, s. 274.

²⁵⁶ Cabezas, “Rastlantısal...”, s. 279.

Sosyo-ekonomik güç ve eşitsizlik sorunlarına değinmekten kaçınan ve aslında cinselliğin bir arzusunun dışavurumu olduğu kadar, bir iktidar ilişkiler ağından dolayı gerçekleştiği yönündeki gerçeği göz ardı eden²⁵⁷ yaklaşımlar, indirgemeci olmakla birlikte; sorunların kavranması önünde engel oluşturarak, tüm sorunların kaynağında yatan iktidar ilişkilerini görünmez kılmaktadır. Bu bağlamda siyasal, ekonomik ve kültürel yapıların karşılıklı ilişkilerini göz önünde tutan ve cinselliği “mahrem”; politik ve ekonomik olanı ise “kamusal” olarak görme eğiliminden uzak duran bir cinsel ekonomi politiğe şiddetle ihtiyacımız var.²⁵⁸ Bir başka ifadeyle araştırma gündemimizi, toplumsal cinsiyet hiyerarşilerinin yeniden üretiminde yapısal, ilişkisel ve simgesel olarak etkili olan tüm toplumsal kurumları dahil edecek şekilde genişletmek zorundayız.²⁵⁹

Dünyada fuhşu düzenleyen birkaç ülkeden biri olan Türkiye’de ise mevzuat, uluslararası hukukla uyumlu hale getirilerek, Anayasa’da sayılan insan haklarına saygılı, sosyal devlet ilkesi gereğince, günümüz şartlarına uygun yeni düzenlemeler yapılmak zorundadır. Bununla birlikte, topluma hakim seks işçilerini dışlama, damgalama ve ayrımcılık yapma yaklaşımının terk edilmesi için gerekli eğitim projeleri yürütülmelidir.

Sonuç olarak sosyal, ekonomik ve siyasi yapıdan ayrı değerlendirilemeyecek olan kadın seks işçiliğinin, kendine özgü deneyimlerine önem verilerek, seks işçilerinin koşullarını düzenleyecek ve sömürüye en çok maruz kalan seks işçilerini kötü muamelelerden koruyacak haklara ve önlemlere ihtiyaç vardır. Bir başka ifadeyle, seks işçiliğine yönelik seçim ve özgürlük odaklı bir bakış açısından öte

---

²⁵⁷ Altman, Küresel..., s. 202.

²⁵⁸ Altman, Küresel..., s. 199.

²⁵⁹ Kandiyoti, Cariyeler..., s. 170.

ekonomik ve sosyal koşullar göz önünde bulundurularak, fuhuşun bir iş kolu olarak kendi çalışma koşullarının oluşturulması, yürürlükteki hukukla birlikte, toplumsal yaşamın her alanında düzenlemelerin yapılması ve mesleğe devam etmek istemeyen kadın seks işçilerine, alternatif iş imkanları sunulması gerekmektedir. Bununla birlikte en önemlisi, kadınları fuhuşa yönelten sosyal ve ekonomik koşulların ortadan kaldırılması açısından ataerkil ve kapitalist sistem ile mücadeleye girişilmesi; erkeklerin egemenliğinin ve kadınların bağımlılığının toplumsal ve siyasal bir gerçek olması bakımından, kadınların elini güçlendirecek politikaların üretilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

ACAR-SAVRAN, Gülnur, **Beden Emek Tarih Diyalektik Bir Feminizm İçin**, Kanat Kitap, İstanbul, 2004.

AKSOY, Nurgül, **Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme ve Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün Rolü**, KSGM, Ankara, 2006.

ALTMAN, Dennis, **Küresel Seks**, çev.: Serpil Çağlayan, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2003.

AYDIN, Suavi, “**Bir Kavramın Bunalımına Dair Düşünceler: Tarih Karşısında Kültür Kavramı**”, Toplum ve Bilim, Sayı 94.

BAKIRCI, Kadriye, “**İşçi-İşveren İlişkilerinde Ahlaka Aykırılık**”, Güncel Hukuk, Aralık 2008.

BALDWIN, Margaret A., **Strategies of Connection: Prostitution and Feminist Politics**, Michigan Journal of Gender & Law, 1993.

BAUMAN, Zygmunt, **Sosyolojik Düşünmek**, çev.: Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1998.

BERGHAN, Selin, **Lubunya -Transseksüel Kimlik ve Beden**, Metis Yayınları, İstanbul 2007.

BERKTAY, Fatmagül, **Tarihin Cinsiyeti**, Metis Yayınları, İstanbul, 2003.

BERKTAY, Fatmagül, “**Kadınlar, Siyaset ve Demokrasi**”, http://www.sodev.org.tr/okullar/sdo/ders_notlari/kadinlar.htm, erişim tarihi: 25.12.2008.

BHASİN, Kamla, **Toplumsal Cinsiyet “Bize Yüklenen Roller”**, çev.: Kader Ay, Kadınlarla Dayanışma Vakfı Yayınları, İstanbul, 2003.

BORA, Aksu, **Kadınların Sınıfı -Ücretli Ev Emeği ve Kadın Öznelliğinin İnşası**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005.

CABEZAS, Amalia Lucia, **“Rastlantısal Kavuşmalar: Dominik Cumhuriyeti’nde Turizm, Seks İşi ve Kadın Hakları”**, Farklılık ve Diyalog- Feminizmler Küreselleşmeye Meydan Okuyor içinde, der.: Marguerite Waller, Slvia Marcos, çev.:Ahmet Fethi, Chiviyazıları Yayınevi, İstanbul, 2006.

CANER, Emre, **Kutsal Fahışeden Bakire Meryem’e**, Su Yayınları, İstanbul,2004.

Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği, **Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Alanında Ulusal ve Yerel Medya Yoluyla Savunuculuk Projesi- Bilgilendirme Dosyası 8: Seks Ticareti**, ed.: Esin Küntay, Muhtar Çokar, http://www.cetad.org.tr/doc/bilgilendirme_dosyasi_8.pdf, erişim tarihi: 29.08.2008.

CONNELL, R.W. : **Toplumsal Cinsiyet ve İktidar Toplum, Kişi ve Cinsel Politika**, çev.: Cem Soydemir, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1998.

COOPER, Belinda, **Prostitution: A Feminist Analysis**, Women’s Right Law Reporter, Volume 11, Number 2, Summer 1989.

ÇOKAR, Muhtar, **“Kölelik mi, Çalışma mı?”**, ek.: Fügen Yıldırım, Fahışeliğin Öbür Yüzü-Onbeş Kadının Tanıklığı içinde, Metis Yayınları., İstanbul, 2004.

DONOVAN, Josephine, **Feminist Teori** , çev.: Aksu Bora, Meltem Ağduk Gevrek, Fevziye Saylan, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007.

DWORKIN, Andrea, **Prostitution and Male Supremacy**, Michigan Journal of Gender & Law, 1993.

EAGLETON, Terry, **Kültür Yorumları**, çev.: Özge Çelik, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2005.

ERÇEL, Kenan, “**Teşbihte Hata: ‘Postmodern Feminizm ve Hayvan Refahı’ Üzerine**”, <http://www.birikimdergisi.com/birikim/makale.aspx?mid=413>, erişim tarihi: 15.12.2008

ERTÜRK, Yakın, “**Uluslararası Rejimler Bağlamında Namus Adına Uygulanan Şiddet**”, Namus Adına Şiddet Kuramsal ve Siyasal Yaklaşımlar içinde, der.: Shahrzad Mojab – Nahla Abdo, çev.: Güneş Kömürçüler, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006.

FOUCAULT, Michel, **Cinselliğin Tarihi**, çev.: Hülya Uğur Tanrıöver, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2003.

GÜRİZ, Adnan, “**Feminizm Postmodernizm ve Hukuk**”, <http://auhf.ankara.edu.tr/auhf-yayinlari-arsivi/adnan-guriz/feminizm-postmodernizm-ve-hukuk/feminizmin-ve-postmodernizmin-hukuka-yansimasi.pdf>, erişim tarihi: 18.12.2008.

HAEBERLE, Erwin J., **Cinsel Atlas**, çev.: Mesut Akın, Say Yayınları, İstanbul, 1993.

HARTMANN, Heidi, **Marksizm’le Feminizm’in Mutsuz Evliliği**, çev.: Gülşad Aygen, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2006.

HOOKS, Bell, **Feminizm Herkes İçindir**, çev.: Ece Aydın, Berna Kurt, Şirin Özgün, Aysel Yıldırım, Çitlembik Yayınları, İstanbul, 2002.

İLKKARACAN, Pınar, **Müslüman Toplumlarında Kadın ve Cinsellik**, çev.: Ebru Salman, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004.

İLKKARACAN, İpek - SERAL, Gülşah, “**Kadının İnsan Hakkı Olarak Cinsel Haz:Türkiye’de Bir Taban Eğitimi Programından Deneyimler**”, Müslüman Toplumlarında Kadın ve Cinsellik içinde, der.: Pınar İlkaracan, İletişim Yayınları, 2004.

İMAM, Ayesha M., “**Müslüman Dinsel Sağ (“Köktendinciler”) ve Cinsellik**”, Müslüman Toplumlarında Kadın ve Cinsellik içinde, der.: Pınar İlkaracan, İletişim Yayınları, 2004.

KALFA, Aslıcan, **Eski Doğu Bloku Ülkeleri Kaynaklı İnsan Ticareti ve Fuhuş Sektöründe Çalışan Kadınlar**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2008.

KALFA, Aslıcan, “**Seks İşçiliği Olgusuna Kısa Bir Bakış**”, Lubunya, Haziran-Temmuz 2007.

KANDİYOTİ, Deniz, **Cariyeler, Bacılar Yurttaşlar Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler**, çev. Aksu Bora, Fevziye Sayılan, Şirin Tekeli, Hüseyin Tapınç, Ferhunde Özbay, Metis Yayınları, İstanbul, 1997.

KILIÇ, Abbas , “**Ahlak Perdesine Yansıyan Kadın ve Şiddet**”, Güncel Hukuk, Aralık 2008.

KSGM, **Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ULUSAL EYLEM PLANI 2008-2013**, Ankara, 2008.

KSSGM, **Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve İhtiyarı Politikası**, Ankara, 2001.

KSSGM, **Pekin+5 Siyasi Deklarasyonu ve Sonuç Belgesi (Türkçe,İngilizce)- Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu**, Ankara, 2001.

KUÇURADİ, İoanna, “**Felsefe ve İnsan Hakları**”, İnsan Haklarının Felsefi Temelleri içinde, yay.haz.: İoanna Kuçuradi, Türkiye Felsefe Kurumu, Ankara, 1996.

KÜNTAY, Esin-ERGİNSOY, Güliz, **İstanbul’da On Sekiz Yaşından Küçük Ticari ‘Seks İşçisi’ Kız Çocukları**, Bağlam Yayınları, İstanbul, 2005,

JEFFREYS, Sheila, **The Idea of Prostitution**, Spinifex Press, North Melbourne, 1997.

MACKINNON, Catharine A., **Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru**, çev.: Türkan Yöney, Sabir Yücesoy, Metis Yayınları, İstanbul, 2003.

MACKINNON, Catharine A., **Prostitution and Civil Rights**, Michigan Journal of Gender & Law, 1993.

MACKINNON, Catharine A., **Women’s Lives-Men’s Laws**, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, and London-England, 2005.

MALAREK, Victor, **Nataşalar Yeni Küresel Seks Ticaretinin İçyüzü**, çev.: Cihat Taşcıoğlu, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2004.

MILLETT, Kate, **Cinsel Politika**, çev.: Seçkin Selvi, Panel Yayınevi, İstanbul, 1987.

MILLETT, Kate, **Sokak Kadınları**, çev.: Seçkin Selvi Cılızoğlu, Payel Yayınları, İstanbul, 1996.

MOJAB, Shahrzad, “**Namusun Tikelliği ve Öldürmenin Evrenselliği: Erken Uyarı Sinyallerinden Feminist Pedagojiye**”, *Namus Adına Şiddet Kuramsal ve Siyasal Yaklaşımlar içinde*, der.: Shahrzad Mojab – Nahla Abdo, çev.: Güneş Kömürçüleri, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006.

MOJAB, Shahrzad – ABDO, Nahla, **Namus Adına Şiddet Kuramsal ve Siyasal Yaklaşımlar** , çev.: Güneş Kömürcüler, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006.

ÖZBUDUN, Ergun, **Türk Anayasa Hukuku**, Yetkin Yayınları., Ankara, 2000.

SARGIN, Ayşe, “**Pornografiye ve Seks Endüstrisine Hayır!**”,
<http://www.bianet.org/bianet/kategori/bianet/86376/pornografiye-ve-seks-endustrisine-hayir>, erişim tarihi: 13.12.2008.

SCOTT, Joan W. , **Toplumsal Cinsiyet: Faydalı Bir Tarihsel Analiz Kategorisi**, çev.: Aykut Tunç Kılıç, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2007.

SCULLY, Diana, **Tecavüz- Cinsel Şiddeti Anlamak**, çev.: Şirin Tekeli, Laleper Aytek, Metis Yayınları, İstanbul, 1994.

SELEK, Pınar, **Maskeler Süvariler Gacılar Ülker Sokak: Bir Altkültürün Dışlanma Mekanı**, İstiklal Kitabevi, İstanbul, 2007.

STREMLER, Aleaxandra Bongrad, **Sex For Money And The Morning After: Listening To Women And The Feminist Voice In Prostituion Discourse**, 7 U. Fla. J.L. & Pub. Pol’y, 1994-1996.

SUMMERER, Kolis, “**Cinsel Sömürü, İnsan Kaçakçılığı ve Köleliğin Modern Biçimlerine Karşı Mücadele Bağlamında Kadının Korunması**”, Ankara Barosu Hukuk Kurultayı, Ankara, 2006

ŞEN, Y.Furkan, **Organize Suçlarla Mücadele Dünya ve Türkiye Perspektifinden Göçmen Kaçakçılığı, İnsan Ticareti ve Organ-Doku Nakli**, KOM/TADOC Yayınları, Ankara, 2006.

THOMPSON, Susan E., “**Prostitution-A Choice Ignored**”, Women’s Rights Law Reporter, Volume 21, Number 3, Summer 2000.

UYGUR, Gülriz, “**Genel Ahlakın Vazgeçilmezliği (mi?)**”, Güncel Hukuk, Aralık 2008.

WALLER, Marguerite – MARCOS, Sylvia, **Farklılık ve Diyalog Feminizmler Küreselleşmeye Meydan Okuyor**, çev.: Ahmet Fethi, Chiviyazıları Yayınevi, İstanbul, 2006.

WELLS, Jess, **Kadın Gözüyle Batı Avrupa’da Fahişeliğin Tarihi**, çev.: Nesrin Arman, Pencere Yayınları, İstanbul, 1997.

YILDIRIM, Fügen, **Fahişeliğin Öbür Yüzü On beş Kadının Tanıklığı**, Metis Yayınları, İstanbul, 2004.

ZENGİN, Aslı, “**Devletin Cinsel Kıyısı: Kayıtlı/Kayıtsız Fuhuş Mekanları Üzerine Bir Yazı**”, Amargi, Kış 2008-09.

ZENGİN, Aslı, “**Şiddetin Şirretle Ortaklığı: Fuhuşa ve Fuhuş Yasasının Yaptıklarına Dair Kısa Bir Yazı**”, Amargi, Bahar 2009.

ÖZET

Günümüzde seks işçiliğini, ataerkil ve kapitalist sistemin bir uzantısı bağlamında ele alıp, sömürü ve baskı rejimin sonucu olduğu gerekçesiyle değerlendirmeler yaparak yasaklanması gerektiğini savunanlarla; fahişeliğin yeniden tanımlanarak seks işçiliği kapsamında emek kavramı odaklı meslek bağlamında ele alanlar ve bu çerçevede seks işçilerine hak ve güvenceler sağlanması için mücadele edenler arasındaki tartışmalar sürmektedir.

Ataerkil sistemin yol açtığı kadın cinselliğinin erkekler için kullanım aracı olması ve bu durumun kapitalist piyasa sistemiyle de daha da yaygınlaştırılması sonucu fuhuş toplumsal bir gerçeklik olmaya devam etmektedir. Öte yandan seks işçiliğini herhangi bir emek türü çerçevesinde ele alarak meslek olarak tanımlama kapsamında uluslararası ve ulusal alanlarda mücadeleler verilmektedir.

Her iki durumda da öncelikli olarak yapılması gereken kadın seks işçilerine yönelik kötü muamelelerin önüne geçerek, daha fazla sömürülmelerini engellemek amacıyla hak ve güvenceler sağlanmasıdır. Uzun vadede ise amaç fuhşa yönelten ataerkil sistem kaynaklı, kapitalist sistem destekli koşulları ortadan kaldırmak olmalıdır.

Fuhuşu düzenleyen ender ülkelerden biri olan ülkemizde ise, kadın seks işçilerinin koşullarının iyileştirilmesi, insanca yaşam standartlarının tutturulabilmesi açısından düzenlemelerin yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir.

ABSTRACT

At the present day, argumentes between people who defend forbidding of sex work as a result of exploitation and compulsion regime within teh context of patriarchal and capitalist system and people who deal with prostitution by discribing as a seks worker within the context of effort and in this context struggle for getting rights and guarantees of sex workers.

Prostitution keeps going as a social fact as a result of making woman sexuality as a commodity by patriarchal system and becoming widespread by capitalist system. On the other hand on the international and national areas, struggles for describing sex work as a effort ara contiuned.

It is needed to give precedence to give rights and guarantees of sex workers for putting an end exploitation and bad treatments. But over the long term, it is more important to abolish harmful conditions of patriarchal and capitalist system.

In Turkey as a state which ordered prostitution, it has to be reviewed all legal arrangement , with the view to make better conditions of sex worker for reaching humanistic life standards.